

Offentligrettslig pliktbrudd som grunnlag for erstatning etter skadeserstatningsloven § 2-1

En vurdering av ansvarlige foretaks erstatningsansvar overfor tredjemenn i lys av Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2015 s. 276

Kandidatnummer: 686

Leveringsfrist: 25.11.2015

Antall ord: 17887

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Bakgrunnen for oppgavens problemstilling	2
1.2.1	Nærmere om dommens faktum og saksgang.....	2
1.2.2	Kort presentasjon av partenes anførsler for Høyesterett	3
1.2.3	Høyesteretts tilnærming.....	4
1.3	Avgrensninger	4
1.4	Metodiske spørsmål	4
1.4.1	Fremgangsmåte.....	4
1.4.2	Nærmere om rettskildebildet og metodiske utfordringer	5
1.5	Fremstillingen videre	6
2	ANVENDELSESOMRÅDET FOR SKADESERSTATNINGSLOVEN § 2-1	7
2.1	Oversikt, begrunnelse og hensyn	7
3	GENERELL DEL: BETYDNINGEN AV BRUDD PÅ OFFENTLIGRETTSLIGE LOVER OG FORSKRIFTER I AKTSOMHETSVURDERINGEN	10
3.1	Innledning	10
3.2	Særlige hensyn som gjør seg gjeldende ved rene formuestap	11
3.3	Utgangspunktet for aktsomhetsvurderingen	13
3.4	Grunner til at lov- og forskriftsbrudd skal være relevante i aktsomhetsvurderingen	17
3.5	Betingelser for relevans	19
3.6	Regelen må pålegge skadevolder aktsomhetsplikter	20
3.7	Regelen må verne skadelidtes interesser.....	20
3.7.1	Sondringen mellom offentligrettslige og privatrettslige interesser	21
3.7.2	Når er en interesse erstatningsrettslig vernet?	23
3.8	Regelen må beskytte den aktuelle skade.....	25
3.9	Regelen må kunne påberopes av skadelidte.....	25
3.10	Betingelser for vekt	32
4	SPESIELL DEL: BETYDNINGEN AV BRUDD PÅ BYGGESAKSREGLENE I AKTSOMHETSVURDERINGEN	35
4.1	Innledning og sentrale problemstillinger	35
4.2	Er brudd på byggesaksreglene et relevant moment i aktsomhetsvurderingen?	36
4.2.1	Pålegger plan- og bygningsloven aktsomhetsplikter?	36
4.2.2	Beskytter plan- og bygningsloven private interesser?	38

4.2.3	Beskytter plan- og bygningsloven tredjemanns økonomisk tap?	43
4.2.4	Privat håndhevelse av plan- og bygningsloven?.....	43
4.3	Hvilken vekt kan brudd på byggesaksreglene tillegges i aktsomhetsvurderingen?	48
5	REKKEVIDDEN AV RT. 2015 S. 276.....	49
5.1	Rollen som ansvarlig kontrollerende	49
5.2	Offentligrettslige plikter.....	49
5.3	Kvalifisert brudd	50
	LITTERATURLISTE.....	52

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for denne oppgaven er betydningen av brudd på offentligrettslige lover og forskrifter i en aktsomhetsvurdering under skadeserstatningsloven ("skl.") § 2-1.¹

For å bli erstatningsansvarlig må tre kumulative vilkår være oppfylt: Det må foreligge ansvarsgrunnlag, økonomisk tap og adekvat årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og det økonomiske tapet. Denne oppgaven skal utelukkende behandle kravet til ansvarsgrunnlag, nærmere bestemt det generelle culpagrunnlaget og fokuset vil ligge på selve aktsomhetsvurderingen.

Hovedproblemstillingen er hvorvidt brudd på reglene om bygningskontroll i plan- og bygningsloven av 2008 ("pbl. 2008")² er et relevant moment i en alminnelig aktsomhetsvurdering, og eventuelt hvilken vekt et slikt pliktbrudd kan tillegges. Det må derfor tas stilling til hvilke betingelser som gjelder for relevansen og vekten av offentligrettslige pliktbrudd i en erstatningsrettslig kontekst.

Offentligrettslige pliktbrudd som moment i aktsomhetsvurderingen har i liten grad vært analysert i juridisk litteratur. Oppgavens hovedproblemstilling er heller ikke eksplisitt behandlet tidligere. Problemstillingen har imidlertid blitt aktualisert gjennom nyere rettspraksis og spørsmålet er av prinsipiell interesse for aktører som opererer innenfor plan- og bygningsretten. Formålet med oppgaven er derfor å avklare rettstilstanden.

Oppgaven vil både ha en generell og en spesiell tilnærming til hovedproblemstillingen. Først skal det på *generelt grunnlag* vurderes hvilken betydning brudd på offentligrettslige lover og forskrifter har i en aktsomhetsvurdering. Redegjørelsen vil vise at det er fire sentrale problemstillinger ved vurderingen av pliktbruddets relevans; (1) hvorvidt den aktuelle regelen pålegger skadevolder aktsomhetsplikter, (2) hvorvidt regelen verner skadelidtes interesser, (3) hvorvidt regelen beskytter den aktuelle skade og (4) hvorvidt regelen kan påberopes av skadelidte. Ved vurderingen av hvilken vekt pliktbruddet kan tillegges i aktsomhetsvurderingen, er problemstillingen hvorvidt det kan legges *avgjørende vekt* på at skadevolder har opptrådt i strid med offentligrettslige lover eller forskrifter. I oppgavens spesielle del skal relevansen og vekten av brudd på reglene om bygningskontroll i pbl. 2008 vurderes på bakgrunn av disse sentrale problemstillingene.

¹ Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven).

² Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).

1.2 Bakgrunnen for oppgavens problemstilling

Høyesterett avsa 5. mars 2015 dom inntatt i Rt. 2015 s. 276. Saken gjaldt tredjemanns krav på erstatning for rent formuestap etter skadeserstatningsloven § 2-1, hvor det påberopte erstatningsbetingende forhold var brudd på regler om bygningskontroll i plan- og bygningsloven av 1985 ("pbl. 1985")³.

Spørsmålet for Høyesterett var om det foretaket som overfor de kommunale bygningsmyndigheter hadde påtatt seg rollene som ansvarlig utførende og ansvarlig kontrollerende, måtte erstatte et borettslags tap som følge av foretakets pliktbrudd overfor kommunen.⁴ Det økonomiske tapet på borettslagets hånd stod ikke i årsakssammenheng med noen integritetskrenkelse, og var derfor hva man typisk definerer som et rent formuestap.⁵

Spørsmålene om årsakssammenheng og økonomisk tap var rettskraftig avgjort i lagmannsrettens dom. For Høyesterett var det ikke tvilsomt at foretaket hadde opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt, og dermed var de grunnleggende vilkår for erstatning til stede. Det sentrale spørsmålet for Høyesterett var om foretaket *likevel ikke* var erstatningsansvarlig fordi de hadde opptrådt i strid med "offentligrettslige plikter som ikke kan påberopes av tredjemann som grunnlag for erstatning etter skadeserstatningsloven § 2-1".⁶

1.2.1 Nærmere om dommens faktum og saksgang

Partene i saken var Bogo Eiendom AS ("Bogo"), Boligbyggerlaget Romerike ("Bori") og Lørenfallet Borettslag ("Lørenfallet"). Selve dommen vil i det følgende bli omtalt som "Bori-dommen".

Bogo var eier av en gammel bygning som skulle bygges om til åtte nye leiligheter og erverves av det nystiftede borettslaget Lørenfallet. I 2007 inngikk Bogo avtale med Bori om forretningsførsel, prosjektadministrasjon og byggeledelse i forbindelse med rehabiliteringen av bygningen. Bori påtok seg også rollene som ansvarlig utførende og ansvarlig kontrollerende overfor kommunen, jf. pbl. 1985 §§ 97 og 98. Det sentrale i disse rollene er å

³ Lov 14. juni 1985 nr. 77 Plan- og bygningslov (plan- og bygningsloven).

⁴ Mindretallets votum viser gjennomgående til at eiendommen var beheftet med *mangler*, også ved formuleringen av sakens hovedspørsmål, se avsnitt 42. Det er vanskelig å se relevansen av at det forelå mangler i kontraktsrettslig forstand i et tilfelle hvor kravet var deliktsrettslig. Dette viser seg spesielt ved utmåling av erstatningskravet og ved vurdering av årsakssammenheng, se LB-2010-26310.

⁵ Se for eksempel Rt. 2006 s. 690 avsnitt 45. Den definisjonen av rent formuestap som legges til grunn i denne oppgaven omfatter heller ikke de tradisjonelle tredjemannsskadene; det vil si tilfeller hvor en tingsskade fører til økonomisk tap for andre enn tingens eier.

⁶ Rt. 2015 s. 276 avsnitt 24.

sørge for at oppføringen av alle søknadspliktige tiltak oppfyller de krav som følger av plan- og bygningslovgivningen, øvrig relevant lovgivning og eventuelle vedtak eller instruksjer gitt av kommunen.

Den midlertidige brukstillatelsen til bygningen ble gitt av kommunen i 2007 etter forutgående kontrollerklæring fra Bori. Kontrollerklæringen bekreftet at det var foretatt kontroll med utførelsen, at denne kontrollen oppfylte de krav som fulgte av Bori's kvalitetssikringssystem, og at sluttkontrollen ikke hadde avdekket feil eller mangler som var til hinder for ferdigattest. Det viste seg imidlertid at bygningen var beheftet med store feil og mangler, og kommunens brukstillatelse var derfor gitt på sviktende premisser.

Twisten ble brakt inn for rettsapparatet i 2010. I første omgang gikk Lørenfallet til sak mot Bogo og Bori i fellesskap med krav om dekning av utbedringskostnadene. I tingretten ble Bogo dømt til å betale erstatning etter avhendingslovens bestemmelser. Bori ble frifunnet både på kontraktsrettslig og deliktsrettslig grunnlag.⁷

Bogo og Lørenfallet anket dommen til lagmannsretten, hvor Bogo og Bori ble dømt til å betale erstatning in solidum. Bogo ble erstatningsansvarlig på kontraktsrettslig grunnlag, mens Bori ble erstatningsansvarlig på deliktsrettslig grunnlag med hjemmel i skl. § 2-1. Lagmannsretten fant at Bori hadde opptrådt i strid med pbl. 1985, og denne uaktsomheten var erstatningsbetingende fordi loven ikke bare ivaretok offentlige interesser men også private parter interesser.⁸

Bori anket deretter lagmannsrettens dom inn for Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg ga samtykke til ankebehandling av rettsanvendelsen og saksbehandlingen i tilknytning til ansvarsgrunnlaget.⁹

1.2.2 Kort presentasjon av partenes anførsler for Høyesterett

Bori anførte prinsipalt at private parter ikke kunne påberope seg offentligrettslige pliktbrudd. Bori hevdet at det ikke forelå rettslig grunnlag for deliktsrettslig erstatningskrav overfor tredjeparter i et tilfelle hvor et ansvarlig foretak hadde misligholdt sine plikter overfor kommunen.

Lørenfallet gjorde gjeldende at pbl. 1985 både ivaretok samfunnsmessige og private interesser. Eiendomskjøpere som led tap som følge av foretakets pliktbrudd måtte derfor

⁷ TNERO-2011-193959.

⁸ LE-2013-146339.

⁹ HR-2014-1814-U.

kunne kreve erstatning på dette grunnlag. Lørenfallet anførte at eiendomserververe har en berettiget forventning om at rollene som ansvarlig utførende og ansvarlig kontrollerende har vært reelle. Det ble for øvrig vist til at foretaket her var ansvarlig for en lovpålagt kontroll som ble utført mot vederlag. Videre ble det anført at alminnelige erstatningsrettslige hensyn som prevensjon og pulverisering talte for ansvar. Endelig viste Lørenfallet til at man i dette tilfellet stod overfor en profesjonell og sertifisert privat aktør hvor ansvaret burde være særlig strengt.

I tråd med oppgavens avgrensninger gjøres det ikke rede for de subsidiære anførslene.

1.2.3 Høyesteretts tilnærming

Dommen er avsagt under dissens 3-2 og fraksjonene har ganske ulik metodisk tilnærming til spørsmålet i saken. Flertallet tar utgangspunkt i skl. § 2-1 og vurderer om det finnes holdepunkter i rettskildematerialet som kan begrunne en *innskrenkning i erstatningsansvaret*. Mindretallet spør på sin side om rettskildematerialet inneholder positive holdepunkter for å kunne *tillate erstatningsansvar*.

1.3 Avgrensninger

I Bori-dommen var det flere spørsmål som var oppe for Høyesterett. I tillegg til spørsmålet om erstatningsansvar var det spørsmål om solidaransvar mellom Bogo og Bori, og spørsmål om hvorvidt kontraktsbaserte erstatningskrav konsumerer deliktsrettslige erstatningskrav. Det avgrenses mot begge disse spørsmålene. Det avgrenses også mot en behandling av andre tap enn rene formuestap, og mot spørsmålene om årsakssammenheng og påregnelig tap.

I Bori-dommen hadde Bori påtatt seg rollene som ansvarlig utførende og ansvarlig kontrollerende. I denne oppgaven er det utelukkende rollen som ansvarlig kontrollerende som skal behandles, nærmere bestemt ansvarlig kontrollerende for utførelse i tiltaksklasse 2, jf. pbl. 2008 § 23-7 tredje ledd. Dette har sammenheng med min vurdering av rekkevidden av dommen, se kapittel 5.

1.4 Metodiske spørsmål

1.4.1 Fremgangsmåte

Oppgavens hovedproblemstilling er hvorvidt brudd på reglene om bygningskontroll i pbl. 2008 er relevant moment i en alminnelig aktsomhetsvurdering, og eventuelt hvilken vekt et slikt pliktbrudd kan tillegges. Denne problemstillingen skal besvares i lys av Bori-dommen, og dommen vil bli brukt som referansepunkt for de aktuelle problemstillingene. Et formål med oppgaven er derfor å sette Bori-dommen inn i en større rettslig kontekst. Oppgaven er i tråd med problemstillingen delt inn i to deler, hvor den generelle delen skal besvares i lys av alminnelig erstatningsrett og den spesielle delen i lys av pbl. 2008. Det er hensiktsmessig å

forankre drøftelsen i gjeldende rett selv om det var pbl. 1985 som kom til anvendelse i Bori-dommen. Rekkevidden av dommen vil bli vurdert i et rettskildeperspektiv, men det vil ikke bli foretatt noen analyse av dommen som sådan.

1.4.2 Nærmere om rettskildebildet og metodiske utfordringer

Bori-dommen er den første høyesterettsdommen som tar for seg spørsmålet om tredjemenn kan kreve erstatning for rent formuestap på grunnlag av at et foretak har opptrådt i strid med plan- og bygningslovgivningen.¹⁰

Betydningen av lov- og forskriftsbrudd i aktsomhetsvurderingen er i stor utstrekning behandlet i juridisk teori. Fremstillingene avgrenser imidlertid stort sett mot rene formuestap som skadekategori. Når fremstillingene utelukkende tar for seg de alminnelige integritetskrenkelsene har dette betydning for hvilke lover og forskrifter som anses som relevante. I teoretiske fremstillinger er det hovedsakelig tradisjonelle sikkerhetsforskrifter som blir behandlet, hvor overtredelse av regelen "i seg selv er egnet til å skape risiko for skade".¹¹ Selv om hovedproblemstillingen ikke eksplisitt er behandlet i juridisk teori, har tidligere fremstillinger om betydningen av lov- og forskriftsbrudd likevel vært relevante for tilnærmingen til oppgavens problemstilling.

Aktsomhetsnormen og aktsomhetsvurderingen er i prinsippet den samme for rene formuestap som for integritetskrenkelsene. Rene formuestap er imidlertid en svært kompleks skadekategori og de vurderingstemaene som er fremtredende ved aktsomhetsvurderingen for integritetskrenkelser kan ikke nødvendigvis overføres til rene formuestap.¹² Hvorvidt skadevolder har opptrådt *uaktsomt* i tradisjonell forstand er derfor ikke alltid avgjørende. For rene formuestap beror erstatningsadgangen typisk på om det konkrete tapet er *erstatningsrettslig vernet*. Rettspraksis viser ulike tilnærminger til dette spørsmålet. For det første kan det være spørsmål om hvorvidt skadelidte representerer en *konkret og nærliggende interesse*.¹³ For det andre kan det være spørsmål om hvorvidt skadelidtes *berettigede forventninger* bør vernes.¹⁴ Erstatningsadgangen for rene formuestap beror på sammensatte vurderinger, noe som kan gjøre det vanskelig å operere med klart avgrensede problemstillinger.

¹⁰ I LB-2010-26310 ble en kommune erstatningsansvarlig for å ha utstedt ferdigattest uten å ha mottatt kontrollerklæring. På samme måte som i Bori-dommen var det anført at plan- og bygningsloven bare ivaretok samfunnsmessige interesser, men lagmannsretten fant at loven også beskytter private interesser.

¹¹ Hagstrøm (2015) s. 77.

¹² Thorson (2010) s. 52, Hagstrøm (2015) s. 120-121, Lødrup (2009) s. 393, Hjelmeng (2002) 290-291.

¹³ Rt. 2010 s. 24, Rt. 2008 s. 982, Rt. 2005 s. 65, Rt. 2004 s. 1816, Rt. 2000 s. 1756, Rt. 1955 s. 872.

¹⁴ Rt. 2015 s. 193, Rt. 2009 s. 1356, Rt. 1990 s. 1235, Rt. 1981 s. 462.

1.5 Fremstillingen videre

Det rettslige grunnlaget for Lørenfallets erstatningskrav var skl. § 2-1. I kapittel 2 skal det derfor kort gjøres rede for bestemmelsens anvendelsesområde, begrunnelse og hensyn. Oppgavens generelle del skal behandles i kapittel 3, og oppgavens spesielle del i kapittel 4. I kapittel 5 skal det kort redegjøres for rekkevidden av Bori-dommen.

2 Anvendelsesområdet for skadeserstatningsloven § 2-1

2.1 Oversikt, begrunnelse og hensyn

I det følgende skal det kort redegjøres for anvendelsesområdet til skl. § 2-1, herunder begrunnelsen for og sentrale hensyn bak arbeidsgiveransvaret. Det avgrenses mot en redegjørelse av arbeidsgiver- og arbeidstakerbegrepene, kravet om tilknytning til arbeidsforholdet og det offentliges arbeidsgiveransvar. Kilder som behandler det offentliges arbeidsgiveransvar vil likevel kunne være veiledende, både fordi kontrollfunksjonen som Bori påtok seg overfor kommunen tidligere var en ren offentlig oppgave og fordi vilkårene for erstatningsansvar i utgangspunktet er de samme for det offentlige som for private parter.¹⁵

Arbeidsgivers erstatningsansvar fremgår av skl. § 2-1 første ledd. Bestemmelsen lyder:

"Arbeidsgiver svarer for skade som voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren, idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt. Ansvarer omfatter ikke skade som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten eller saksområdet og karakteren av arbeidet eller vervet."

Arbeidsgiver "svarer" for skader som arbeidstaker volder forsettlig eller uaktsomt. Bestemmelsen pålegger arbeidsgiver et objektivt ansvar men forutsetter til gjengjeld at arbeidstakeren har utvist skyld, enten i form av forsett eller uaktsomhet.

For å bli erstatningsansvarlig er hovedregelen at skadevolder har utvist subjektiv skyld. Et objektivt erstatningsansvar fordrer derfor en særskilt begrunnelse, og i forarbeidene er det fremhevet en rekke momenter som er med på å begrunne et objektivt arbeidsgiveransvar.¹⁶ Det presiseres imidlertid at vekten av de ulike hensyn vil variere avhengig av hvilket område og hvilken type virksomhet man står overfor.¹⁷

For det første er det vist til at arbeidsgiveren selv har mulighet til å påvirke risikoen for skade innenfor hans egen virksomhet gjennom valg av arbeidstakere, instruksjoner og tilsyn. For det andre legges det til grunn at arbeidsgiveren i utgangspunktet er den som er nærmest til å bære et eventuelt tap. I prinsippet har arbeidsgiveren bare delegert *sine* arbeidsoppgaver videre, og

¹⁵ Thorson (2010) s. 171.

¹⁶ Innstilling II om lov om det offentliges og andre arbeidsgiveres erstatningsansvar m.m. s. 18-19.

¹⁷ Innstilling II. s. 19.

det ville vært urimelig om arbeidsgiveren skulle gå fri bare ved å sette bort arbeidet til andre. Dessuten vil arbeidsgiveren ofte være bedre økonomisk rustet til å kunne håndtere eventuelle erstatningskrav. Begrunnelsen for arbeidsgiveransvaret springer ut av en grunnleggende tanke om at arbeidsgiver bør bære risikoen for "virksomhet som drives i hans interesse".¹⁸

Ansaret omfatter i prinsippet alle typer skader som har ført til økonomisk tap, slik som personskade, tingsskade og rene formuestap.¹⁹ Eventuelle begrensninger i ansvaret beror på de øvrige erstatningsvilkårene, særlig kravene om erstatningsrettslig vern og adekvans. Arbeidsgiveransvaret kommer til anvendelse både i og utenfor kontrakt. Arbeidsgiveransvaret har imidlertid et snevrere anvendelsesområde enn kontraktsmedhjelperansvaret og det har derfor liten praktisk betydning innenfor kontrakt.²⁰

Aktsomhetsvurderingen skal ifølge ordlyden knyttes til hvilke krav man "med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten". Denne passusen har i følge forarbeidene flere funksjoner.

For det første skal den vise at den erstatningsbetingende handling eller unnlatelse må være *rettsstridig* overfor skadelidte selv.²¹ Rettstridslæren har en parallell til det man i dag kaller culpanormens objektive side.²² Tanken var at handlinger som var sanksjonert i erstatningsretten eller strafferetten var rettsstridige, mens de handlinger som ikke var sanksjonerte ble ansett som rettmessige.²³ Lovgiver ville imidlertid ikke ta begrepet "rettsstridig" inn i bestemmelsens ordlyd under henvisning til at rettstridslærens usikre innhold.²⁴

For det andre skal passusen vise at ansvaret omfatter både såkalte anonyme og kumulative feil.²⁵ At ansvaret omfatter anonyme feil innebærer at skadelidte ikke må påvise hvem som har begått den konkrete erstatningsbetingende handling, så fremt skaden er voldt av *noen* i arbeidsgiverens tjeneste. At arbeidsgiveren også er ansvarlig for kumulative feil gjør det mulig å se flere uaktsomme handlinger under ett. Dette kommer på spissen i tilfeller hvor én enkeltstående handling ikke er uaktsom nok til å pålegge arbeidsgiveren ansvar.

¹⁸ Rt. 2015 s. 475 avsnitt 66.

¹⁹ Ot.prp. nr. 48 (1965-1966) om lov om skadeserstatning i visse forhold s. 38.

²⁰ Hagstrøm (2015) s. 208.

²¹ Ot.prp. nr. 48 (1995-1996) s. 43.

²² Hagstrøm (2015) s. 74-75.

²³ Lødrup (2009) s. 166.

²⁴ Ot.prp.nr. 48 (1965-1966) s. 43.

²⁵ Ot.prp. nr. 48 (1965-1966) s. 78-79.

For det tredje skal passusen begrense det offentlige ansvar for det man har betegnet som service-, bistand og kontrollvirksomheter.²⁶ Forarbeidene viser til at skadelidte i mange situasjoner ikke kan stille "særlige krav" til den aktuelle virksomhet, og at dette må få betydning for utstrekningen av erstatningsansvaret. Det har i rettspraksis vært noe uenighet om hva disse uttalelsene nærmere innebærer. Det ene spørsmålet som har vært reist er hvorvidt det for det offentlige gjelder en såkalt *mild culpanorm*. Det andre spørsmålet er hvilke virksomheter denne milde culpanormen eventuelt skal gjelde for.

Rettspraksis har nå lagt til grunn at det må vurderes konkret hvilken aktsomhetsnorm som gjelder for de ulike virksomheter og tjenester, herunder i hvilke tilfeller denne milde culpanormen kommer til anvendelse, jf. Rt. 2011 s. 991 med videre henvisning til Rt. 2009 s. 1237 og Rt. 1992 s. 453 ("Furunkulose-dommen"). Furunkulose-dommen gjaldt kontrollvirksomhet, og flertallet kom til at den milde culpanormen ikke fikk anvendelse.²⁷ Førstvoterende i Bori-dommen viser til "rettsutviklingen ... for svikt i kontrollfunksjoner" som støtteargument for sitt resultat i saken.²⁸ Det offentlige var ikke pliktsubjekt i Bori-dommen, men bygningskontrollen var tidligere en kommunal oppgave. Det kan derfor tenkes at den milde culpanormen kunne fått anvendelse overfor et privat foretak i et tilfelle som i Bori-dommen. Førstvoterendes resonnement tolkes imidlertid dit at den milde culpanormen ikke kommer til anvendelse for svikt i kontrollfunksjoner.

²⁶ Ot.prp. nr. 48 (1995-1996) s. 43, 79.

²⁷ Furunkulose-dommen s. 478.

²⁸ Bori-dommen avsnitt 34.

3 Generell del: Betydningen av brudd på offentligrettslige lover og forskrifter i aktsomhetsvurderingen

3.1 Innledning

Det erstatningsbetingende forhold som Lørenfallet påberopte seg som grunnlag for erstatningskravet var brudd på plikter med hjemmel i pbl. 1985 §§ 97, 98 og tilhørende forskriftsverk. Disse reglene tilhører den spesielle forvaltningsretten.²⁹

I kapittel 3 skal det på generelt grunnlag redegjøres for betydningen av lov- og forskriftsbrudd ved aktsomhetsvurderingen. De lover og forskrifter som skal behandles er primært av *offentligrettslig karakter* på samme måte som reglene på bygningslovgivningens område. Disse lovene og forskriftene er typisk forvaltningslover som regulerer myndighetsutøvelse, rettigheter og plikter for det offentlige og forholdet mellom det offentlige og private. I det følgende benyttes *offentligrettslig pliktbrudd* som en betegnelse på opptreden i strid med lover eller forskrifter av offentligrettslig karakter.

Det er utelukkende regler som karakteriseres som atferdsnormer eller handlingsnormer som er gjenstand for analyse. Dette er lover og forskrifter som ved påbud eller forbud angir en bestemt handlemåte.³⁰ I det følgende vil det veksles mellom betegnelsene "atferdsnorm", "skreven norm" og "handlingsnorm". Det avgrenses imidlertid mot handlingsnormer som i seg selv uttømmende regulerer erstatningsspørsmålet, slik som for eksempel forurensningsloven kapittel 8 eller naturmangfoldloven § 74.³¹ De handlingsnormene som skal analyseres har altså ingen umiddelbar tilknytning til erstatningsrettslige spørsmål og ligger derfor *utenfor* erstatningsretten.³²

I kapittel 3.2 skal det redegjøres for noen særskilte hensyn som gjør seg gjeldende ved rene formuestap. Deretter tar kapittel 3.3 for seg utgangspunktene for aktsomhetsvurderingen, hvor fokuset ligger på den uaktsomme skadeforvoldelse. Kapittel 3.4 ser på ulike grunner til at lov- og forskriftsbrudd skal være relevante i aktsomhetsvurderingen. Videre skal det i kapittel 3.5 gjøres rede for grunnleggende forutsetninger for å kunne tillegge slike normer relevans; dette gjelder kravet til at (1) atferdsnormen må pålegge skadevolder aktsomhetsplikter, (2) atferdsnormen må verne skadelidtes interesser, (3) skaden må ligge innenfor det normen skal beskytte mot og (4) regelen må kunne påberopes av skadelidte. Etter at det er redegjort for

²⁹ NOU 2003:24 Mer effektiv bygningslovgivning s. 96.

³⁰ Hagstrøm (2015) s. 75, Lødrup (2009) s. 136.

³¹ Lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) og Lov av 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).

³² Hagstrøm (2015) s. 75, Hjelmeng (2013) s. 288 flg., Hjelmeng (2007a) s. 73, Kjønstad (2005) s. 88.

disse grunnleggende forutsetningene for relevans i kapittel 3.6 – 3.9, tar kapittel 3.10 for seg hvordan man skal vurdere vekten av det aktuelle pliktbruddet.

3.2 Særlige hensyn som gjør seg gjeldende ved rene formuestap

Det rettslige utgangspunktet er at den som har blitt påført et økonomisk tap som følge av en uaktsomhet fra skadevolders side, skal få dette erstattet. Gjenoppretting av skade er erstatningsrettens sentrale formål og hviler på grunnleggende rettferdighetsbetraktninger. I tillegg til reparasjonsformålet er det to andre formål med erstatningsretten; prevensjon og pulverisering av tap.³³ På dette overordnede nivået er det ingen prinsipiell forskjell mellom integritetskrenkelser på den ene siden og rene formuestap på den andre siden.

I en alminnelig aktsomhetsvurdering ligger hovedfokusert primært på risikoen for skade, herunder skadeevnen ved handlingen eller unnlatelsen og skadevolders handlingsalternativer. Bakgrunnen for dette er at culpanormen er spesielt utviklet med tanke på person- og tingsskader, hvor den beskyttelsesverdige interessen typisk er begrunnet i eierforholdet til ting og den personlige integritet.³⁴

Forarbeidene til skl. § 2-1 forutsetter at det skal foretas en vanlig culpavurdering slik den er utviklet gjennom teori og praksis, uten noen reservasjon for hvilken skadetype man står overfor.³⁵ Det kan likevel være hensiktsmessig å vurdere om det for formuestap gjør seg gjeldene enkelte særlige hensyn som vil kunne særprege aktsomhetsvurderingen.

For rene formuestap er det hovedsakelig de økonomiske interesser som står i sentrum. Hensynet til den personlige integritet og eierinteressen i ting blir mindre fremtredende sammenlignet med integritetskrenkelsene. Fokusert på skadeevne og risiko for skade er nærmest ikke-eksisterende for rene formuestap, som *ikke* står i sammenheng med en fysisk skade. Dette kan medføre at de typiske culpamomentene blir lite anvendelige når man står overfor et rent formuestap. Det avgjørende blir derfor ikke nødvendigvis hvorvidt handlingen anses som *uaktsom* etter en alminnelig aktsomhetsvurdering.³⁶

Et viktig utgangspunkt er at det som hovedregel ikke er uaktsomt å påføre andre formuestap.³⁷ Enhver fysisk eller juridisk person har som hovedregel fritt handlingsrom med mindre

³³ Lødrup (2009) s. 107, 119.

³⁴ Hagstrøm (2015) s. 48.

³⁵ Ot.prp. nr. 48 (1995-1996) s. 33, 77.

³⁶ Thorson (2010) s. 52-53, Lødrup (2009) s. 166-167 og 393, Hjelmeng (2002) s. 291, Simonsen (1997) s. 12-13.

³⁷ Hagstrøm (2015) s. 121, Hjelmeng (2007a) s. 31.

handlingsrommet er særskilt innskrenket gjennom lov, forskrift eller annet rettsgrunnlag. Økonomisk tap som oppstår i konkurranseutsatte næringer kan som utgangspunkt ikke kreves erstattet med mindre man kan påvise et rettslig grunnlag for kravet.³⁸ Poenget illustreres av dom inntatt i Rt. 2005 s. 1638 som gjaldt konkurranse ved offentlig anskaffelser. Høyesterett påpeker at "i en konkurranse av denne type, hvor det er snakk om å utvikle og presentere et nytt produkt, vil [deltakerne] kunne pådra seg betydelige kostnader. Det som i tilfelle skal erstattes, er de ekstra utgifter [skadelidte] har hatt ved å delta i konkurransen på uriktige premisser".³⁹

Det er også en forskjell mellom rene formuestap og integritetskrenkelsene når det kommer til de hensyn som gjør seg gjeldende. For det første tar hensynet til reparasjon av skade en litt annen form utenfor integritetskrenkelsenens område. Skaden vil alltid være et økonomisk tap som ikke står i årsakssammenheng med en integritetskrenkelse, og spørsmålet blir derfor ofte hva som faktisk *er* en relevant skade.⁴⁰ For det andre står prevensjonshensynet i en litt annen stilling når det kommer til rene formuestap, fordi slike tap ofte er påført skadelidte med forsett.⁴¹ Utgangspunktet er som alt nevnt at det ikke er uaktsomt å påføre andre formuestap, og da vil nødvendigvis prevensjonsvirkningen være liten.

På en annen side er det andre hensyn som får større plass ved rene formuestap, sammenlignet med integritetskrenkelsene. Et erstatningsansvar for rene formuestap kan potensielt sett bli svært omfattende. Det har derfor i stor utstrekning vært fokus på at slike tap må avgrenses. En måte å formulere dette på har vært at man ønsker å unngå "flodbølger" av krav.⁴² Erstatningsretten har imidlertid andre avgrensingsprinsipper og det er derfor ikke sikkert at flodbølgeargumentet gir noen ytterligere veiledning sammenlignet med disse.⁴³

En annen type hensyn som også blir mer fremtredende ved rene formuestap er instrumentelle hensyn. En instrumentell tilnærming til erstatningsretten innebærer at man bruker erstatningsretten som et middel for å oppnå en bestemt målsetning.⁴⁴ Motsetningen til en instrumentell tilnærming er den rettferdighetsorienterte tilnærmingen hvor fokuset ligger på forholdet mellom skadevolder og skadelidte, og formålet om å sikre et rettferdig økonomisk oppgjør. Instrumentelle betraktninger kan enten brukes som et argument *mot*

³⁸ Hagstrøm (2015) s. 121.

³⁹ Rt. 2005 s. 1638 avsnitt 49.

⁴⁰ Thorson (2010) s. 57 og 59.

⁴¹ Lødrup (2009) s. 167, Thorson (2010) s. 52, Hjelmeng (2007a) s. 72.

⁴² Hagstrøm (2015) s. 61-62, Thorson (2010) s. 43 flg., Lødrup (2009) s. 181, Hjelmeng (2007a) s. 41.

⁴³ Thorson (2010) s. 45.

⁴⁴ Thorson (2010) s. 8.

erstatningsansvar eller som et argument *for* erstatningsansvar. Rikstoto-dommen gjaldt et tilfelle hvor Rikstoto hadde gitt uriktig informasjon om merking av spillekupong.⁴⁵ Feilen resulterte i at skadelidte gitt glipp av en premie han ellers ville fått. I dommen ble instrumentelle betraktninger brukt som et argument *mot* erstatningsansvar, hvor førstvoterende la "atskillig vekt" på hensynet til å bevare spillernes tillit til at selve spillet og utdeling av premier skjer i henhold til regelverket.⁴⁶ Poenget med disse "hensiktsmessighets- og systemorienterte"⁴⁷ argumentene må være at man ved rene formuestap har anledning til å se på erstatningsspørsmålet i et videre perspektiv, hvor ønsket om å gjenopprette et økonomisk tap kanskje må vike for andre hensyn. Det er vanskelig å se for seg at slike betraktninger får plass når man står overfor integritetskrenkelser.

I Bori-dommen ser man flere eksempler på at instrumentelle betraktninger kan brukes som et argument *for* erstatningsansvar. For det første legger førstvoterende vekt på at risikoen for et mulig erstatningsansvar "vil anspore til kvalitet ved utførelsen av oppdraget som ansvarlig".⁴⁸ Dette argumentet er instrumentelt i den forstand at man søker å oppnå en bestemt målsetning om kvalitetsbygg, men det er også et rent preventivt argument som skal forhindre at ansvarlige foretak opptrer uaktsomt. For det andre argumenterer førstvoterende instrumentelt når han legger vekt på at erstatningsansvar i det foreliggende tilfellet ville utgjøre "et nyttig privatrettslig supplement til det offentligrettslige håndhevingsregimet".⁴⁹ Dette argumentet bærer tydelig preg av systemorienterte betraktninger, der man ønsker å legge til rette for at sanksjonssystemet i plan- og bygningsloven skal virke mest mulig effektivt. Førstvoterende åpner for å supplere det offentligrettslige håndhevingsregimet med et privatrettslig regime nettopp for å påse at sanksjonssystemet virker tilstrekkelig tilfredsstillende.

Det ovenstående viser at det er flere særtrekk og spesielle hensyn ved rene formuestap som nødvendigvis vil særprege aktsomhetsvurderingen. En forutsetning for den videre drøftelse er at det foreligger årsakssammenheng mellom overtredelsen av handlingsnormen og skaden.

3.3 Utgangspunktet for aktsomhetsvurderingen

Skl. § 2-1 lovfester det generelle culpaansvaret for arbeidsgivere. Utgangspunktet for aktsomhetsvurderingen er "de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten", jf. skl. § 2-1 første ledd første punktum.

⁴⁵ Rt. 2007 s. 425.

⁴⁶ Rt. 2007 s. 425 avsnitt 39.

⁴⁷ Hjelmeng (2007b) s. 177.

⁴⁸ Bori-dommen avsnitt 32.

⁴⁹ Bori-dommen avsnitt 32.

Ordlyden gir anvisning på en helhetsvurdering. På den ene siden skal det vurderes hvorvidt skadevolder har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt. På den andre siden skal uaktsomheten vurderes i lys av hva skadelidte selv kunne forvente. Hvilke krav skadelidte *med rimelighet* kan stille til virksomheten synes derfor å bero på både skadelidte og skadevolders forhold. Ordlyden indikerer derfor at arbeidstakerens uaktsomhet *i seg selv* ikke er tilstrekkelig for å statuere ansvar. Forarbeidene viser til at det kan tenkes situasjoner hvor en handling er forsettlig eller uaktsom uten at den er erstatningsbetingende rettsstridig. Det er derfor en forutsetning at den uaktsomme atferden er rettsstridig *i forhold til* skadelidte.⁵⁰

Aktsomhetsvurderingen vil som utgangspunkt bli helt konkret. Hva som er forsvarlig beror på hvilket område man står overfor og hva som er forventet handlemåte i den aktuelle situasjon.⁵¹ Momenter av betydning kan være skadevolders profesjonalitet, herunder hvilken bransje vedkommende skadevolder opererer i. Også for skadelidte er det relevant om han er en profesjonell part eller ikke, da det avgjørende er hvilke krav nettopp han *med rimelighet* kan stille til virksomheten. Dersom skadelidte hadde forutsetninger for å kunne håndterere skaderisikoen på en slik måte at skaden rimelig enkelt kunne vært unngått, kan dette være et moment som taler mot erstatningsansvar.

I Bori-dommen peker førstvoterende på "et strengt profesjonsansvar" som støtteargument for sin løsning på sakens rettslige spørsmål.⁵² Gjennom rettspraksis har det utviklet seg det man kan kalle en egen aktsomhetsnorm som gjelder for profesjonelle aktører, det såkalte profesjonsansvaret.⁵³ Profesjonsansvaret er ikke klart definert gjennom lovgivning eller rettspraksis. I juridisk teori er det imidlertid lagt til grunn at profesjonsansvar er et erstatningsansvar som gjelder for "særskilt kvalifiserte yrkesutøvere" for skader som påføres "i tjenesten".⁵⁴ Høyesterett tar i en rekke dommer utgangspunkt i at det for profesjonsutøvere gjelder et strengt profesjonsansvar med et visst rom for kritikkverdig atferd.⁵⁵ Selve aktsomhetsnormen vil være objektiv og ta utgangspunkt i de krav som stilles til den *rollen* profesjonsutøveren opptre i.⁵⁶

⁵⁰ Ot.prp. nr. 48 (1965-1966) s. 43.

⁵¹ Rt. 2015 s. 193 avsnitt 52, Rt. 2015 s. 257 avsnitt 32, Rt. 2012 s. 146 avsnitt 28, Rt. 2002 s. 654 s. 662.

⁵² Bori-dommen avsnitt 34.

⁵³ Det har i teorien vært diskutert hvorvidt "profesjonsansvaret" er et selvstendig ansvarsgrunnlag eller ikke, men det faller utenfor oppgavens rekkevidde å problematisere dette ytterligere. Se for eksempel Hagstrøm (2015) s. 123.

⁵⁴ Hjelmeng (2007a) s. 75.

⁵⁵ Rt. 2014 s. 422, Rt. 2012 s. 335, Rt. 2008 s. 1078, Rt. 2005 s. 1050, Rt. 2003 s. 696, Rt. 2003 s. 400, Rt. 2002 s. 286, Rt. 2000 s. 679, Rt. 1999 s. 408, Rt. 1997 s. 1010, Rt. 1996 s. 407, Rt. 1995 s. 1350.

⁵⁶ Hagstrøm (2015) s. 125, Lødrup (2009) s. 172, Hjelmeng (2007a) s. 77-78.

Også for profesjonsansvaret er det altså avgjørende hvilke krav man med rimelighet kan stilles til profesjonen og det kan spørres om det er grunn til å sonde mellom profesjonsansvaret som sådan og det alminnelige arbeidsgiveransvaret. Det følger jo allerede av ordlyden i skl. § 2-1 at aktsomhetsnormen er relativ. At skadevolder er en profesjonell utøver gjør at man med rimelighet kan stille høyere krav til aktsomheten.

Selv om profesjonsansvaret vanligvis er et ansvar mellom kontraktsparter, har Høyesterett lagt til grunn at ansvaret også kommer til anvendelse overfor tredjeparter.⁵⁷ Ved ansvar overfor tredjeparter har man imidlertid ingen kontraktsrettslige forpliktelser å ta utgangspunkt i og det avgjørende blir derfor hvilke berettigede forventninger skadelidte har til profesjonsutøveren.⁵⁸ I Bori-dommen fremholder førstvoterende således at "Den som overtar et nytt eller et totalrehabilitert bygg har ... både rimelig og berettiget grunn til å stole på den informasjonen om byggets tilstand som ligger i at det er gitt brukstillatelse på grunnlag av gjennomført sluttkontroll".⁵⁹

Fokuset på skadelidtes berettigede forventninger har også en side til det som har blitt kalt informasjonsansvaret.⁶⁰ For at ansvaret skal komme til anvendelse er det en forutsetning at det økonomiske tapet oppstår som følge av at skadelidte innretter seg etter informasjon gitt av skadevolder. Den første høyesterettsdommen som eksplisitt introduserte informasjonsansvaret som selvstendig ansvarsgrunnlag var ACE-dommen.⁶¹ Dommen ble i ettertid tolket dit at Høyesterett *ikke* etablerte noe selvstendig ansvarsgrunnlag, men utelukkende viste til momenter som var relevante i en alminnelig aktsomhetsvurdering.⁶² I dom inntatt i Rt. 2015 s. 556 la imidlertid Høyesterett til grunn at de vurderingstemaene som ble reist i 2008-dommen er "grunnvilkår" for erstatning på grunnlag av informasjonsansvaret. Et av de sentrale vilkårene er hvorvidt skadelidte hadde rimelig og berettiget grunn til å stole på informasjonen og innrette seg etter den.⁶³

I Bori-dommen problematiserer ikke førstvoterende hvorvidt det gjelder et selvstendig informasjonsansvar eller om informasjonsansvaret var anvendelig i saken, men i avsnitt 31 ser man likevel en tydelig parallell til det ovennevnte "grunnvilkår". I Bori-dommen forankres

⁵⁷ Rt. 2008 s. 1078, Rt. 2005 s. 870, Rt. 1995 s. 1350, Rt. 1989 s.1318, Rt. 1931 s. 146.

⁵⁸ Lødrup (2009) s. 181.

⁵⁹ Bori-dommen avsnitt 31.

⁶⁰ Hagstrøm (2015) s. 56 flg., Thorson (2010) s. 114 flg.

⁶¹ Rt. 2008 s. 1078

⁶² Færstad (2014) s. 146, Frøseth (2008) s. 388, Thorson (2010) s. 40-41.

⁶³ Rt. 2015 s. 556 avsnitt 43.

imidlertid denne vurderingen direkte i skl. § 2-1 og hva skadelidte "med rimelighet" kan forvente av virksomheten, og det var derfor ikke nødvendig for Høyesterett å vurdere erstatningsansvaret som et informasjonsansvar.

Skadelidtes berettigede forventninger har imidlertid vært et sentralt moment i rettspraksis ved vurderingen av erstatningsrettslig vern for rene formuestap helt siden Malvik-dommen.⁶⁴ Dommen gjaldt et boligbyggerlag som i 1969 ervervet et større areal med formål om å bygge ut en rekke boliger. Boligbyggelaget hadde på bakgrunn av kommunens positive innstilling fått forventninger om at en nødvendig reguleringsplan ville bli vedtatt slik at prosjektet kunne gjennomføres. Av forskjellige årsaker ble reguleringsplanen aldri vedtatt og boligbyggerlaget gikk til sak mot kommunen for å få dekket sin negative kontraktsinteresse. Spørsmålet for Høyesterett var om boligbyggerlagets *forventning* om gjennomførbarheten av prosjektet kunne ha erstatningsrettslig vern. Høyesterett legger til grunn at spørsmålet ville avhenge "både av forventningens grunnlag og styrke og av de forhold som førte til at kommunen ikke traff vedtak i samsvar med forventningen".⁶⁵

Det finnes en rekke dommer hvor det avgjørende for erstatningsansvaret var de berettigede forventningers grunnlag og styrke. Det kan blant annet vises til dommene inntatt i Rt. 1990 s. 1235 (s. 1241) og Rt. 2009 s. 1356 (avsnitt 44). Tilnærmingen kom senest til uttrykk i dom inntatt i Rt. 2015 s. 193 hvor en privat videregående skole i Oslo krevde erstatning fra staten for uforsvarlig saksbehandling i forbindelse med tildeling av statstilskudd. Det rettslige grunnlaget for erstatningskravet var skl. § 2-1, og førstvoterende legger til grunn at "Spørsmålet blir hvilke forventninger den private kan ha til forvaltningen, og det erstatningsrettslige vernet avhenger av «forventningens grunnlag og styrke», jf. Rt-2009-1356 avsnitt 44 med videre henvisninger".⁶⁶

Det ovenstående viser at aktsomhetsvurderingen for rene formuestap kan være ganske sammensatt. Utgangspunktet må tas i skl. § 2-1 og de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten. Denne normen er relativ, og i lys av profesjonsansvaret kan det stilles strengere krav til aktsomhet for profesjonelle utøvere. Det avgjørende er hvilke berettigede forventninger som er skapt hos skadelidte og hvorvidt disse forventningene bør gis erstatningsrettslig vern. Vurderingen må forankres i de eksterne normene som gjelder på det aktuelle livsområdet og ikke i det tradisjonelle skadeevnekriteriet.⁶⁷ Dette medfører at selve aktsomhetsnormen vil variere, alt etter som hvilket rettslig grunnlag man står overfor. I

⁶⁴ Rt. 1981 s. 462.

⁶⁵ Malvik-dommen s. 469.

⁶⁶ Rt. 2015 s. 193 avsnitt 52.

⁶⁷ Thorson (2010) s. 254.

tillegg må man se på normbruddets karakter og vurdere hvor langt erstatningsansvaret kan gjøres gjeldende.⁶⁸ Når aktsomhetsvurderingen forankres i en skreven norm på denne måten bærer vurderingen preg av ren subsumsjon og normen kan derfor gi grunnlag for antitetiske slutninger.⁶⁹

3.4 Grunner til at lov- og forskriftsbrudd skal være relevante i aktsomhetsvurderingen

Et viktig utgangspunkt er at opptreden i strid med lover og forskrifter ikke ubetinget medfører erstatningsansvar.⁷⁰ Det er ikke gitt at det er sammenfall mellom overtredelse av en handlingsnorm og overtredelse av aktsomhetsnormen, og det er derfor ingen automatikk i at opptreden i strid med lov eller forskrift er erstatningsbetingende.⁷¹

I enkelte tilfeller er forholdet til erstatningsansvaret regulert i selve loven. At overtredelsen i seg selv ikke er erstatningsbetingende illustreres ved at disse lovene ofte henviser til alminnelige erstatningsregler.⁷² Hjemmelen for erstatningsansvar vil da være forankret i den alminnelige erstatningsretten og ikke i de aktuelle bestemmelsene.⁷³ Selv om normene ikke uttømmende angir hva som er erstatningsbetingende atferd, gir de likevel holdepunkter for å si at overtredelse kan medføre ansvar.

Andre ganger gir ikke loven eller forskriften indikasjoner på at overtredelse har erstatningsrettslige konsekvenser. Her er det likevel et poeng at lovgiver gjennom lovreguleringen allerede har tatt stilling til hva som er normal, forventet atferd innenfor dette området.⁷⁴ Derfor skulle man kanskje tro at opptreden i strid med loven også er et erstatningsbetingende avvik fra forsvarlig handlemåte. Poenget illustreres av Furunkulosedommen som gjaldt erstatningskrav mot staten for økonomisk tap som følge av furunkulose-smitte av smolt i enkelte oppdrettsanlegg. Import av smolt krevde tillatelse fra Landbruksdepartementet. Fra saksøkernes side var det anført at det var uforsvarlig av Landbruksdepartementet å tillate import med den risikoen for smitte og skade som forelå på det aktuelle tidspunktet. Høyesterett bemerket at dersom det forelå ulovlig

⁶⁸ Hjelmeng (2002) s. 291, Simonsen (1997) s. 12-13.

⁶⁹ Hagstrøm (1979) s. 3, Thorson (2010) s. 154.

⁷⁰ Rt. 2008 s. 184 avsnitt 32, Rt. 2003 s. 696 avsnitt 47, Rt. 2001 s. 1702 på s. 1708.

⁷¹ Hagstrøm (2015) s. 86, Hagstrøm (1987) s. 275, Lødrup (2009) s. 137-138, Hjelmeng (2002) s. 292, Thorson (2010) s. 157.

⁷² Statsforetaksloven (lov av 30. august 1991 nr. 71) § 56, helseregisterloven (lov av 20. juni 2014 nr. 43) § 31, opplæringslova (lov av 17. juli 1998 nr. 61) § 9a-8, havressurslova (lov av 6. juni 2008 nr. 37) § 30, friluftsløven (lov av 28. juni 1957 nr. 16) § 12.

⁷³ Thorson (2010) s. 148.

⁷⁴ Lødrup (2009) s. 137.

myndighetsutøvelse var det "mye som [talte] for at dette måtte medføre erstatningsplikt". Høyesterett la til grunn at "forsvarlighetsvurderingen" lå "implisitt i vurderingen av lovligheten".⁷⁵

Det samme poenget illustreres i dom inntatt i Rt. 2005 s. 1638. Dommen gjaldt offentlig anbudskonkurranse for anskaffelse av forsvarsmateriell. En av tilbyderne som ikke fikk kontrakt gikk til erstatningssøksmål mot Staten blant annet for brudd på likebehandlingsprinsippet i en av de sentrale forskriftene på området (BAF). Høyesterett konkluderte med at BAF ikke kom til anvendelse, men la likevel til grunn at "Brudd på BAF vil ... kunne være relevant ved vurderingen av om Forsvaret kan ha begått erstatningsbetingende feil på et alminnelig culpagrunnlag".⁷⁶

Selv om erstatningsansvaret ikke er regulert i bestemmelsen og den heller ikke på annen måte indikerer at erstatningsansvar er aktuelt, er det likevel praktisk å kunne ta utgangspunkt i en skreven norm når man vurderer et erstatningsspørsmål.⁷⁷ I dom inntatt i Rt. 2015 s. 257 var det spørsmål om en kommunes erstatningsansvar for å ha gitt byggetillatelse i et område der det var større fare for snøras enn det loven tillater. Det rettslige grunnlaget for kravet var skl. § 2-1, men selve aktsomhetsvurderingen forankrer Høyesterett i pbl. 1985 § 68. Det ovenstående viser at en av grunnene til at lover og forskrifter bør være relevante i aktsomhetsvurderingen er at rettsanvendelsen blir retts teknisk enklere.⁷⁸

En annen grunn til at lover og forskrifter bør være erstatningsrettslig relevante er hvis overtredelse av den aktuelle regelen er straffbart.⁷⁹ Dersom lovgiver har funnet at opptreden i strid med lov er av en slik karakter at det bør kunne straffeforfølges, er det også rimelig grunn til at lovovertrедelsen bør være relevant i en alminnelig aktsomhetsvurdering. I henhold til pbl. 2008 § 32-9 første ledd jf. § 32-8 første ledd bokstav c) er manglende kontroll straffbart, og det samme gjaldt for pbl. 1985 § 110 nr. 6 og § 112.

Fordelen ved å forankre aktsomhetsvurderingen i en bestemt lov eller forskrift er at selve normen gjennomgående vil ligge på samme nivå og at like tilfeller dermed blir behandlet likt, noe som kan bidra til større forutberegnelighet og rettssikkerhet. I praksis vil imidlertid de aktuelle situasjonene avvike fra hverandre og det kan derfor være vanskelig å oppnå de

⁷⁵ Furunkulose-dommen s. 476.

⁷⁶ Rt. 2005 s. 1638 avsnitt 29.

⁷⁷ Hagstrøm (1979) s. 10.

⁷⁸ Thorson (2010) s. 147.

⁷⁹ Thorson (2010) s. 155.

potensielle fordelene. Det er likevel ingen grunn til at lover og forskrifter ikke skal kunne være relevante for aktsomhetsvurderingen.

3.5 Betingelser for relevans

Det er ingen tvil om lover og forskrifter har rettskildemessig relevans. Det er imidlertid ikke gitt at offentligrettslige lover og forskrifter er *erstatningsrettslig relevante*. Sagt på en annen måte; det er ikke gitt at en offentligrettslig regel kan bidra til å fastlegge hvorvidt skadevolder har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt, og dermed være relevant for aktsomhetsvurderingen i skl. § 2-1. Hvorvidt disse skrevne normene er relevante i en erstatningsrettslig kontekst kan formuleres som et spørsmål om spesiell relevans.

I den juridiske teori har det vært diskusjoner om hvorvidt sontringen mellom generell og spesiell relevans er hensiktsmessig, og noen velger å henvise spørsmål om spesiell relevans under vektspørsmålet.⁸⁰ Sontringen mellom generell og spesiell relevans illustrerer likevel hovedproblemstillingen i oppgaven godt. Spørsmålet er om brudd på offentligrettslige normer, som ligger *utenfor erstatningsretten*, er relevante momenter i en alminnelig aktsomhetsvurdering.

Ordlyden i skl. § 2-1 oppstiller ingen begrensninger med hensyn til hvilke momenter som kan inngå i culpavurderingen, og heller ikke hvilke lov- eller forskriftsovertredelser som er relevante. Etter ordlyden er det avgjørende hvorvidt arbeidstakeren har gått ut over det som kan forventes av han, og særskilte betingelser for skrevne normers relevans må derfor forankres i andre kilder enn lovteksten selv.

Utgangspunktet er at relevansvurderingen beror på en konkret helhetsvurdering.⁸¹ Det er imidlertid gjennom rettspraksis og juridisk teori utviklet seg fire vurderingstemaer som er avgjørende for hvorvidt en lov eller forskrift som ligger *utenfor erstatningsretten* er erstatningsrettslig relevant. Vurderingene vil nok i praksis gli noe over i hverandre, men i et pedagogisk og analytisk perspektiv er det hensiktsmessig å skille dem fra hverandre.

Først og fremst må den skrevne normen pålegge skadevolder aktsomhetsplikter. Hvis den skrevne normen skal være erstatningsrettslig relevant, må normen si noe om hvordan skadevolder skal opptre i den aktuelle skadesituasjon.⁸² For det andre må regelen verne skadelidtes interesser, en problemstilling som kommer på spissen ved sontringen mellom private og offentlige interesser. For det tredje må det vurderes hvorvidt regelen beskytter den

⁸⁰ Boe (2010) s. 187-188.

⁸¹ Thorson (2010) s. 150.

⁸² Thorson (2010) s. 85.

aktuelle skade. Avgjørende vurderingstemaer er hvorvidt normen beskytter den interessen som er rammet, hvorvidt skaden er av en slik art som regelen tar sikte på å forhindre og hvorvidt skaden er inntrådt på en slik måte som regelen tar sikte på å forhindre. For det fjerde må normbruddet kunne påberopes av skadelidte, som også kan formuleres som et spørsmål om private parter kan *håndheve* pliktbruddet.

3.6 Regelen må pålegge skadevolder aktsomhetsplikter

For at en skreven norm skal være erstatningsrettslig relevant må man kunne forankre aktsomhetsvurderingen i selve normen. Dette innebærer at bestemmelsen må være egnet til å oppstille aktsomhetsplikter, den må rette seg direkte mot skadevolder og den må pålegge skadevolder en plikt til å handle annerledes enn han gjorde i skadesituasjonen.⁸³

Denne betingelsen er ikke eksplisitt kommet til uttrykk i rettspraksis, men det finnes flere avgjørelser på plan- og bygningsrettens område hvor Høyesterett forankrer aktsomhetsvurderingen i en bestemt lov eller forskrift.⁸⁴ Dette er spesielt tydelig på profesjonsansvarets område.⁸⁵

Dette vilkåret fremgår også forutsetningsvis av Bori-dommen. I lagmannsrettens aktsomhetsvurdering tas det utgangspunkt i hvilke plikter som følger av rollene som ansvarlig kontrollerende og ansvarlig utførende, og det var nettopp den "manglende ivaretagelsen av oppgavene" som ledet frem til konklusjonen om at det forelå erstatningsbetingende uaktsomhet.⁸⁶

3.7 Regelen må verne skadelidtes interesser

I Bori-dommen fremholder førstvoterende at spørsmålet om erstatningsansvar for Bori måtte bero på en konkret helhetsvurdering ut *fra tapssituasjonen, karakteren av pliktbruddet, hvilke interesser som beskyttes og håndhevingssynspunkter*.⁸⁷

Fra Boris side var det påberopt at pliktene som følger av pbl. 1985 §§ 97 og 98 var av ren offentligrettslig karakter og at dette var til hinder for erstatningsansvar. Lørenfallet hadde på sin side påberopt at loven ivaretar både offentlige og private interesser. Eiendomskjøpere som led tap som følge av foretakets pliktbrudd måtte derfor kunne kreve erstatning på grunn av dette.

⁸³ Hagstrøm (2015) s. 79-81.

⁸⁴ Rt. 2015 s. 257, Rt. 2010 s. 291, Rt. 2006 s. 1012.

⁸⁵ Rt. 2005 s. 870, Rt. 2003 s. 400, Rt. 2003 s. 696, Rt. 2002 s. 286, Rt. 1995 s. 1350.

⁸⁶ LE-2013-146339.

⁸⁷ Bori-dommen avsnitt 26.

Store deler av førstvoterendes votum er viet nettopp til spørsmålet om hvorvidt Lørenfallets interesser er beskyttet av henholdsvis loven som sådan, de spesifikke reglene om bygningskontroll og de konkrete offentligrettslige pliktene som Bori hadde påtatt seg overfor kommunen.⁸⁸ Systematikken i måten førstvoterende argumenterer på viser at det er et selvstendig vilkår for erstatning at den skrevne normen beskytter skadelidtes interesser. Også i teorien er det lagt til grunn at erstatningsansvar for brudd på handlingsnormer forutsetter at skaden har rammet en interesse som er beskyttet av erstatningsreglene.⁸⁹

3.7.1 Sondringen mellom offentligrettslige og privatrettslige interesser

Allerede fra tidlig på 1900-tallet hadde det festnet seg en oppfatning om at skrevne normer som ivaretok offentlige interesser ikke var relevante for å avgjøre hva som var en uaktsom krenkelse av private interesser.⁹⁰ Også i nyere teori er det lagt til grunn at opptreden i strid med regler som er ment å ivareta allmennhetens interesser *ikke uten videre* er relevante når det er private interesser som er rammet.⁹¹

Denne oppfatningen kommer eksplisitt til uttrykk både i Spanor-dommen⁹² og i Furunkulose-dommen. Spanor-dommen gjaldt erstatningskrav mot staten for at Forbrukerombudet hadde unnlatt å gripe inn når ombudet ble gjort oppmerksom på at Spanor hadde drevet virksomhet uten bevilling og garantistillelse. Det økonomiske tapet oppstod på saksøkernes hånd ved at de hadde kjøpt flyreiser som senere ble kansellert på grunn av konkurs hos Spanor, og som ikke ble dekket i konkursbehandlingen.

Forbrukerombudet var ved lov pålagt å føre tilsyns- og kontrollansvar. Fra statens side ble det anført at selve kontrollordningen var etablert ut fra allmenne interesser, og at selv om ordningen var ment å gi trygghet for de reisende så var det ikke meningen å gi den enkelte et erstatningsrettslig vern dersom kontrollen sviktet. Høyesterett tok utgangspunkt i en tolkning av forarbeidene, og kom til at vern av forbrukere var et sentralt formål i loven. Førstvoterende la deretter til grunn at dersom myndighetene sviktet i beskyttelsen av forbrukernes interesser, kunne dette "etter omstendighetene" medføre ansvar i henhold til skl. § 2-1. Statens anførsel om at den enkelte reisende ikke var erstatningsrettslig vernet av loven førte derfor ikke frem.⁹³

⁸⁸ Bori-dommen avsnitt 27-30.

⁸⁹ Hagstrøm (2015) s. 48, Hjelmeng (2007a) s. 34-35, Hjelmeng (2002) s. 292, Hagstrøm (1983) s. 46,

⁹⁰ Hagstrøm (1987) s. 312 med videre henvisning til Castberg (1955) s. 293 flg. og s. 310.

⁹¹ Hagstrøm (2015) s. 132, Thorson (2010) s. 150.

⁹² Rt. 1991 s. 954.

⁹³ Spanor-dommen s. 958.

Reisekjøperne ble ikke tilkjent erstatning, men det er av underordnet betydning i vår sammenheng. Også mindretallet på en dommer var enig i at forbrukernes interesser hadde erstatningsrettslig vern i et tilfelle som dette. Dommer Dolva sluttet seg i det vesentlige og i resultatet til førstvoterende, men ville "ikke [ta] standpunkt til om reisekjøpernes tap er av en slik art at de overhodet [var] erstatningsrettslig vernet".⁹⁴

I Furunkulose-dommen anførte staten at fiskesykdomsloven utelukkende vernet samfunnet og at dette var til hinder for erstatningsansvar overfor private. Dersom det skulle bli aktuelt med erstatningsansvar måtte fiskesykdomsloven ha til formål å verne den enkelte næringsdrivendes økonomiske interesse. Høyesterett var enig i denne tilnærmingen og formulerte spørsmålet på følgende måte:

"Etablerer fiskesykdomsloven med forskrifter utelukkende et samfunnsvern i videre forstand, eller beskytter loven også den enkelte næringsdrivende slik at han kan gjøre krav på erstatning gjeldende om veterinærmyndighetene i forhold til ham opptrer uforsvarlig og det som følge av dette oppstår tap".⁹⁵

Flertallet la til grunn at loven i utgangspunktet etablerer et samfunnsvern, men at dette *i seg selv* ikke var til hinder for at den enkelte næringsutøver kunne være erstatningsrettslig vernet. På samme måte som i Spanor-dommen legger Høyesterett i Furunkulose-dommen vekt på hva som fremgår av forarbeidene. For mindretallet i Furunkulose-dommen var det derimot ikke avgjørende hvorvidt private næringsinteresser var tilgodesett i forarbeidene.⁹⁶ På generelt grunnlag fremheves det at man heller ikke kan forvente en vurdering av erstatningsrettslige ansvarsspørsmål i forarbeidene. Denne tilnærmingen har parallell til mindretallets votum i Bori-dommen, hvor det avgjørende synes å være hvorvidt lovgiver eksplisitt har tatt stilling til ansvarsspørsmålet eller ikke:

"Det finnes ingen holdepunkter for at lovgiverne har sett for seg at de forpliktelser som ansvarlig utførende eller kontrollerende foretak har overfor kommunen, skal kunne håndheves ved søksmål av eiendomskjøpere eller private".⁹⁷

Disse høyesterettsdommene viser at en tolkning av bestemmelsen som sådan ikke nødvendigvis er avgjørende for spørsmålet om en bestemt interesse er beskyttet av loven. Dette har sammenheng med at lovgiver sjeldent tar stilling til erstatningsrettslige spørsmål

⁹⁴ Spanor-dommen s. 963.

⁹⁵ Furunkulose-dommen s. 476.

⁹⁶ Furunkulose-dommen s. 490

⁹⁷ Bori-dommen avsnitt 48.

ved utformingen av bestemmelser som ligger *utenfor* erstatningsretten.⁹⁸ Forarbeidene vil imidlertid kunne gi klarere holdepunkter for hvorfor de aktuelle lovbestemmelsene ble gitt og hvilke interesser lovgiver har ønsket å ta i vareta gjennom lovreguleringen.

På en annen side så er det ikke gitt at forarbeidene eksplisitt tar stilling til hvilke interesser som skal vernes. Det er også en rekke lover som er gitt både i offentlig og privat interesse og da kan det være vanskelig å vurdere hvilken interesse som skal få gå foran. I tillegg kan det tenkes at loven i dag verner andre interesser enn de interesser som loven opprinnelig tok sikte på å beskytte. Den samfunnsmessige utviklingen har kanskje ført til at en lov som opprinnelig var gitt av hensyn til det offentlige, i dag også verner private interesser.

Sondringen etablerer muligens også et kunstig skille som det er unødvendig å operere med.⁹⁹ Erstatningsretten har andre avgrensingsprinsipper som kan være anvendelige hvis poenget med å sonde mellom offentlige og private interesser er å avgrense erstatningsansvaret. Både kravet til påregnelig skade og adekvat årsakssammenheng kan i prinsippet føre til samme resultat som et krav om at regelen må verne den aktuelle interesse.

3.7.2 Når er en interesse erstatningsrettslig vernet?

Hvorvidt en regel er ment å beskytte offentlige eller private interesser må bero på en konkret vurdering av de normer som regulerer det aktuelle rettsområdet; lover og forskrifter, avtaler eller rent ulovfestede normer.¹⁰⁰ Dersom man står overfor lov eller forskrift vil et naturlig utgangspunkt være en tolkning av selve normen, og Bori-dommen, Furunkulose-dommen og Spanor-dommen viser at forarbeidene typisk vil være avgjørende. Handlingsnormene er imidlertid ikke primært utformet av erstatningsrettslige hensyn, så en tolkning av den aktuelle bestemmelsen vil bare kunne gi begrenset veiledning.

Det er relativt lite rettspraksis som kan bidra til å kartlegge hva som er det avgjørende vurderingskriteriet. Det synes i alle fall som om Høyesterett opererer med et minstekrav om at private interesser må være en legitim interesse etter loven. Basert på de sakene som har vært oppe for Høyesterett virker det ikke som domstolene praktiserer dette kriteriet særlig restriktivt. Domstolene opprettholder heller ikke et særlig skarpt skille mellom offentlige og private interesser. I de tre ovennevnte dommene tar Høyesterett utgangspunkt i at lovene primært er offentligrettslige, men konkluderer med at loven også beskytter private interesser så fremt lovene på et eller annet nivå har betydning for private parter. Bori-dommen legger

⁹⁸ Hagstrøm (1987) s. 317.

⁹⁹ Hagstrøm (1987) s. 318.

¹⁰⁰ Hjelmeng (2007a) s. 34.

opp til at man på bygningsrettens område trolig må forankre interessevurderingen i flere nivåer; loven som sådan, det aktuelle regelsettet og de konkrete handlingsnormene.

Når det gjelder regler som både beskytter offentlige og private interesser, kan det derfor antas at spørsmålet om en interesse er beskyttet vil bero på en konkret vurdering. Bori-dommen, Spanor-dommen og Furunkulose-dommen viser at man normalt anser private interesser beskyttet i slike tilfeller. Regler om intern organisering i offentlig forvaltning vil imidlertid som utgangspunkt ikke beskytte private interesser.¹⁰¹ Saksbehandlingsregler vil på den andre siden ha en relativt klar side mot private parter. Saksbehandlingsregler skal blant annet ivareta rettssikkerheten til private parter ved å gi trygghet for at alle inngrep i deres rettssfære er legitime. Rettspraksis viser at det offentlige kan bli erstatningsansvarlig for brudd på saksbehandlingsregler.¹⁰²

I Nucleus-dommen ble en fylkeskommune erstatningsansvarlig overfor en anbyder for overtredelse av reglene om anbudskonkurranser for offentlige anskaffelser.¹⁰³ Reglene var basert på et tillegg til EØS-avtalen om tildeling av kontrakter ved offentlig tjenestekjøp. Anbyderen hevdet at han var forbigått i anbudskonkurransen og krevde erstatning for den positive kontraktsinteressen.

Anskaffelsesloven av 1992 hadde ingen særskilt formålsbestemmelse. I forarbeidene ble det lagt til grunn at lovens formål først og fremst var "å etablere en nødvendig hjemmel for å sikre nødvendige prosedyreregler".¹⁰⁴ I forarbeidene til anskaffelsesloven av 1999 er det imidlertid vist til at 1992-loven og tilhørende forskrifter "gjennomgående [er] utslag av grunnleggende prinsipper som ivaretar hensynet til rettssikkerhet, og som må anses å følge allerede av alminnelige prinsipper om forsvarlig saksbehandling, anbudsrettslige prinsipper og prinsipper som følger av EØS-avtalen".¹⁰⁵ Selv om loven hadde en tydelig offentligrettslig karakter, åpnet Høyesterett for erstatningskrav fra private parter på grunnlag av brudd på anbudsreglene. Til gjengjeld ble det oppstilt et vilkår om at saksbehandlingsfeilen måtte være vesentlig og et skjerpet krav til sannsynliggjort årsakssammenheng.¹⁰⁶

Nucleus-dommen gjaldt imidlertid ikke utelukkende brudd på saksbehandlingsregler. Det aktuelle EØS-regelverket lovfestet også rettigheter for leverandørene. Selv om lovens formål

¹⁰¹ Hagstrøm (2015) s. 132, Thorson (2010) s. 150.

¹⁰² Rt. 2009 s. 1319.

¹⁰³ Rt. 2001 s. 1062.

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 97 (1991-1992) Om lov om offentlige anskaffelser mm. s. 10.

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 71 (1997-1998) Om lov om offentlige anskaffelser s. 15.

¹⁰⁶ Nucleus-dommen s. 1079.

klart trekker i retning av at loven er en offentligrettslig lov, så er det ikke tvilsomt at private interesser er beskyttet dersom loven gir rettigheter til private.

3.8 Regelen må beskytte den aktuelle skade

Det fremgår av førstvoterendes votum i Bori-dommen at pbl. 1985 ikke bare beskyttet private interesser, men også "de interessene Lørenfallet Borettslag" gjorde gjeldende i saken.¹⁰⁷ Høyesterett sonderer altså mellom beskyttelse av *private interesser som sådan* og beskyttelse av *de konkrete interessene* i saken. Samme type resonnement finner man i Furunkulose-dommen, hvor det var spørsmål om "den enkelte næringsdrivende" var vernet av fiskesykdomsloven. Også i Spanor-dommen var det spørsmål "om et tap av denne karakter [hadde] erstatningsrettslig vern".¹⁰⁸

Vilkåret om at normen må beskytte den aktuelle skaden har i teorien blitt tolket til å omfatte tre undervilkår. For det første må regelen beskytte den interessen som er rammet. Som tidligere nevnt ville vurderingene av pliktbruddets relevans i praksis gli noe over i hverandre, og dette er et eksempel på det. Kravet til at regelen må beskytte skadelidtes interesser er behandlet i kapittel 3.7. For det andre må skaden være av en slik art som regelen tar sikte på å forhindre. For det tredje må skaden ha inntrådt på en slik måte som regelen tar sikte på å forhindre.¹⁰⁹

Vilkåret om at regelen må beskytte den aktuelle skade har nok sin bakgrunn i problemet med å kartlegge hva som faktisk *er* relevant "skade" ved rene formuestap. Erstatningsansvaret ved rene formuestap må nødvendigvis avgrenses av hensyn til skadevolder, og vilkåret om at regelen må beskytte den aktuelle skade er med på å begrense erstatningsansvarets utstrekning.¹¹⁰

3.9 Regelen må kunne påberopes av skadelidte

I Bori-dommen drøftet både flertallet og mindretallet hvorvidt det offentlige håndhevingssystemet i pbl. 1985 og 2008 er eksklusivt, i den forstand at offentligrettslige pliktbrudd utelukkende er et forhold som kommunen selv kan forfølge.

Flertallet så på sin side *håndhevingssynspunkter* som ett av momentene i vurderingen av om

¹⁰⁷ Bori-dommen avsnitt 30.

¹⁰⁸ Furunkulose-dommen s. 476, Spanor-dommen s. 958.

¹⁰⁹ Hagstrøm (2015) s. 82-83, Thorson (2010) s. 149 og 152, Hjelmeng (2002) s. 292, Hagstrøm (1987) 304-311, Hagstrøm (1979) s. 32-37. For så vidt gjelder de to første vilkårene oppfattes også Lødrup (2009) s. 137-138 i denne retning.

¹¹⁰ Thorson (2010) s. 57.

Bori skulle bli erstatningsansvarlig.¹¹¹ For mindretallet virker det i mye større grad å være avgjørende hvorvidt Lørenfallet kunne *håndheve pliktbruddet* som Bori hadde begått overfor kommunen.¹¹² Dette sterke fokuset på håndheving av pliktbrudd fortrenger etter mitt skjønn det som i realiteten var spørsmålet i saken, nemlig hvorvidt Lørenfallet kunne kreve erstatning for sitt økonomiske tap som følge av Boris uaktsomhet. Flertallets tilnærming oppleves som mindre rigid og mer i tråd med erstatningsrettslige synspunkter, da håndhevingssynspunkter utelukkende utgjør ett av flere momenter som er avgjørende for erstatningsadgangen.

Et interessant argument fra mindretallets side er at håndheving ved erstatningssøksmål ikke kan "komme i noen annen stilling enn ved håndheving ved direkte fastsettelses- eller fullbyrdelsessøksmål for å få fastslått eller gjennomført Bori BBLs plikter overfor kommunen".¹¹³ Resonnementet synes å hvile på den tidligere oppfatningen om at private parter *manglet søksmålskompetanse* i tvister av offentligrettslig karakter. Det ble blant annet diskutert om det faktum at private parter utelukkende påberopte seg offentligrettslige regler kunne være en avvisningsgrunn.¹¹⁴

Oppfatningen hadde sin bakgrunn i en rettighetstankegang hvor man koblet sammen vilkår om materielle rettigheter og prosessuelle rettigheter. Utgangspunktet var at man ikke kunne anlegge søksmål ved domstolene med mindre man hadde en materiell rettighet. Og selv om private parter kunne ha *interesse* i et søksmål av offentligrettslig karakter, så ga ikke de offentligrettslige reglene materielle rettigheter til de private. Saksøkeren ville dermed heller ikke ha prosessuelle rettigheter og mangle søksmålskompetanse.¹¹⁵

Spesielt på bygningsrettens område var det fremhevet at private parter ikke kunne håndheve offentligrettslige regler. I forarbeidene til grannelova ble det lagt til grunn at bestemmelsene i bygningslova hadde en *klar offentligrettslig karakter*, noe som innebar at opptreden i strid med bygningsloven først og fremst var et forhold for myndighetene. Det ble lagt til grunn at en privat part utelukkende kunne "melde frå" til myndighetene, men ikke gå til sak selv.¹¹⁶

Private parter hadde heller ikke krav på at bygningsmyndigheter skulle gripe inn dersom en nabo opptrådte i striden med loven. Det legges til grunn at "I regelen kan berre det offentlege gjera føresegnene i bygningslova gjeldande." Det tas likevel en liten reservasjon for "einskilde

¹¹¹ Bori-dommen avsnitt 26.

¹¹² Bori-dommen avsnitt 45, 47, 48, 51, 54.

¹¹³ Bori-dommen avsnitt 45.

¹¹⁴ Backer (1984) s. 49-63, Schei (1990) s. 278.

¹¹⁵ Backer (1984) s. 50.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 24 (1960-1961) Om lov om rettshøve mellom grannar s. 15.

føresegner i lova" som prinsipielt kunne tolkes annerledes. Hvis det fulgte av en naturlig tolkning at private parter kunne ha "visse krav", så kunne det det faktum at bestemmelsen stod i bygningsloven ikke avskjære søksmålet.¹¹⁷

At dette var rettstilstanden ble også lagt til grunn i juridisk teori.¹¹⁸ Denne automatikken i måten å resonnerer på ble imidlertid kritisert og tatt avstand fra ut over 1900-tallet. Det ble fremhevet at hvorvidt private kan håndheve offentligrettslige regler måtte bero på om private hadde *rettslig interesse* i søksmålet, hvor tilknytningskravet ble det praktisk viktigste vilkåret.¹¹⁹

Høyesterett har i kjennelsen inntatt i Rt. 2003 s. 1630 lagt til grunn at den tidligere oppfatningen i teori og praksis om at bare det offentlige kunne håndheve offentligrettslige regler nå er forlatt, og at "den som har rettslig interesse etter vanlige synspunkter, kan reise søksmål for å håndheve offentligrettslige regler".¹²⁰ Disse uttalelsene er klare, entydige og uten reservasjoner, noe som styrker den rettskildemessige vekten. Kjennelsen er også enstemmig avsagt, og det er derfor ingen særskilte forhold som begrenser rekkevidden av premisset. Dette ble også sist ansett for å være rettsstillingen i kjennelse inntatt i Rt. 2007 s. 1144.

I 2003-dommen viser imidlertid Høyesterett til ulike problemer som kan oppstå ved at private griper inn i håndhevingssfæren. Høyesterett trekker blant annet frem forholdet til domstolenes prøvelsesrett overfor forvaltningens vedtak. Etter Høyesteretts syn gjaldt dette "ikke minst når det - som i vår sak - ikke foreligger et vedtak fra forvaltningen som utgangspunkt for den rettslige prøving ved domstolene".¹²¹ Bakgrunnen for resonnementet er trolig at saksøkerens tilknytning til søksmålsgjenstanden vil være fjernere når søksmålet direkte gjelder *andre* enn saksøkeren selv. Også i teorien virket man mindre tilbøyelig til å tillate håndhevelsessøksmål enn ugyldighetssøksmål fra private.¹²²

Det er viktig å presisere at spørsmålet om rettslig interesse ikke var en del av Bori-dommen, men det er interessant å merke seg hvilke momenter Høyesterett i 2003-dommen fremhever i drøftelsen av spørsmålet om søksmålskompetansen. For det første blir det vist til at de

¹¹⁷ NUT 1957:3 Rådsegn 2 - Om eigedomsretten i grannehøve s. 14 spalte 2.

¹¹⁸ Stang (1943) s. 1 og s. 265, Sandvik (1978) s. 3-4, Brækhus (1964) s. 149.

¹¹⁹ Backer (1984) s. 62, Bratholm (1981) s. 193, Aasland (1967) s. 222, Schei (1998) s. 278.

¹²⁰ Rt. 2003 s. 1630 avsnitt 37.

¹²¹ Rt. 2003 s. 1630 avsnitt 45.

¹²² Backer (1984) s. 53, Bratholm (1981) s. 189.

interessene som saksøkerne gjorde gjeldende hadde vern etter den aktuelle loven.¹²³ For det andre foretar Høyesterett en helhetsvurdering av ulike håndhevingssynspunkter der det på generelt grunnlag drøftes hvilke hensyn som taler *for* og hvilke hensyn som taler *mot* at private skal kunne håndheve offentligrettslige regler.¹²⁴ Et tredje moment som Høyesterett drøfter, men som ikke var nødvendig for resultatet, er hvorvidt sanksjonsreglene er eksklusive eller ikke.¹²⁵ Resonnementet er et obiter dictum, men det er likevel prinsipielt interessant at dette momentet fremheves. Argumentasjonsmønstrer til Høyesterett indikerer at det er et vilkår for rettslig interesse i håndhevingssøksmål av offentligrettslige regler at det aktuelle sanksjonssystemet ikke er eksklusivt.

Disse vurderingene går også igjen i Bori-dommen, men da i en erstatningsrettslig kontekst. I teorien er det også fremhevet at man må vurdere om private parter kan *påberope seg regelen* i et tilfelle hvor det er spørsmål om erstatning for brudd på skrevne normer.¹²⁶ Det synes altså å være en overlapp mellom de vurderingskriterier som er avgjørende for henholdsvis rettslig interesse på den ene siden og muligheten for å påberope seg offentligrettslige pliktbrudd som grunnlag for erstatningssøksmål på den andre siden.

Tanken om *privat håndhevelse* stammer trolig også fra EU-retten og prinsippet om effektiv rettighetsbeskyttelse. Effektivitetsprinsippet innebærer at det ikke skal være uforholdsmessig vanskelig å håndheve rettigheter som følger av EU-lovgivningen.¹²⁷ Det er ikke tilstrekkelig at lovgivningen *gir* rettigheter, man må også ha *tilgang* til materielle og prosessuelle virkemidler som faktisk kan gi beskyttelse.¹²⁸

Von Colson gjaldt tolkningen av et EU-direktiv om likestilling mellom kjønn i forbindelse med tilgang til arbeid, yrkesopplæring, opprykk og arbeidsbetingelser.¹²⁹ I den nasjonale retten var eneste sanksjon for diskriminering erstatning for negativ kontraktsinteresse. Spørsmålet for domstolen var om direktivet stilte krav om spesifikke sanksjoner ved brudd på likestillingsprinsippet.

EU-domstolen tar utgangspunkt i effektivitetsprinsippet, og fremhever at hver medlemsstat har en plikt til å ha nasjonale virkemidler som gir direktiver full effekt i tråd med direktivets

¹²³ Rt. 2003 s. 1630 avsnitt 38. Interessevern var trolig et vilkår under tvistemålsloven, jf. Schei (1998) s. 279.

¹²⁴ Rt. 2003 s. 1630 avsnitt 45.

¹²⁵ Rt. 2003 s. 1630 avsnitt 52.

¹²⁶ Hagstrøm (2015) s. 83-86.

¹²⁷ Sak C-33/76 *Rewe* s. 1989, Sak C-45/76 *Comet* s. 2043, Sak C-199/82 *San Giorgio* s. 3595.

¹²⁸ Hjelmeng (2002) s. 20.

¹²⁹ Sak C-14/83 *von Colson* s. 1891.

formål.¹³⁰ Deretter legger EU-domstolen til grunn at prinsippet om effektiv rettighetsbeskyttelse også fordrer tilgang til domstolene:

"Article 6 requires Member States to introduce into their national legal systems such measures as are necessary to enable all persons who consider themselves wronged by discrimination "to pursue their claims by judicial process". It follows from the provision that Member States are required to adopt measures which are sufficiently effective to achieve the objective of the directive and to ensure that those measures may in fact be relied on before the national courts by the persons concerned".¹³¹

EU-domstolen har i flere saker tillatt privat håndhevelse av offentligrettslige pliktbrudd ut fra en tanke om at erstatningsansvar vil gjøre lovgivningens gjennomslag og håndhevelse mer effektiv på nasjonalt nivå. Det var lenge uklart om direktiver hadde horisontal direkte virkning mellom private parter slik at man kunne gå til sak på grunnlag av brudd på EU-retten.¹³² Dette spørsmålet ble først avklart i 2001 gjennom avgjørelsen i *Courage*.¹³³ Saken gjaldt brudd på forbudet mot konkurransebegrensende avtaler i dagjeldende EF-traktat art. 85. Saksøkeren hadde selv vært part i avtalen, og kunne ikke kreve erstatning fra medkontrahenten på grunn av begrensninger som fulgte av nasjonal rett. Erstatning ble derfor krevd direkte på grunnlag av traktaten.

EU-domstolen uttalte at nasjonale domstoler, i henhold til fast rettspraksis, har til oppgave å sørge for at EU-rettslige regler får full gjennomslagskraft og beskytte individuelle rettigheter som følger av EU-lovgivningen.¹³⁴ Videre uttalte EU-domstolen at den praktiske effekten av forbudet i artikkel 85 kunne bortfalle eller bli redusert ("be but at risk"), hvis man ikke åpnet for at private parter kunne kreve erstatning for økonomisk tap, både på kontraktsrettslig og deliktsrettslig grunnlag.¹³⁵

EU-domstolen fremholder at en erstatningsadgang for private parter ville styrke konkurransereglene ved å forhindre at det for eksempel inngås avtaler som innskrenker eller vanskeliggjør konkurranse. Med dette utgangspunktet for øyet la domstolen til grunn at

¹³⁰ *Von Colson* premiss 15.

¹³¹ *Von Colson* premiss 18.

¹³² Hagstrøm (2015) s. 38.

¹³³ Sak C-453/99 *Courage* s. I-6297.

¹³⁴ *Courage* premiss 25 med videre henvisning til sak C-106/77 *Simmenthal* s. 629 premiss 16 og sak C-213/89 *Factortame* s. I-2433 premiss 19.

¹³⁵ *Courage* premiss 26.

"actions for damages before the national courts can make a significant contribution to the maintenance of effective competition in the Community".¹³⁶

I samme retning ligger *Muñoz*, som i motsetning til *Courage* gjaldt opptreden i strid med en forordning.¹³⁷ Spørsmålet i saken var om en forordning om kvalitetsnormer og godkjente betegnelser for druer kunne håndheves for domstolene ved sivil søksmål. På samme måte som i *von Colson* og *Courage* tar domstolen utgangspunkt i at nasjonale domstoler har plikt til å sørge for at bestemmelser som følger av EU-lovgivningen gis full gjennomslagskraft.¹³⁸ For å sikre tilstrekkelig effektivitet ved håndhevingen av forordningens bestemmelser ble det derfor ansett som nødvendig med en sivil søksmålsadgang.¹³⁹ I *Muños* ser man samme tilnærming og argumentasjonsmåte som i *Courage*. EU-domstolen uttalte følgende:

"The possibility of bringing such proceedings strengthens the practical working of the Community rules on quality standards. As a supplement to the action of the authorities designated by the Member States to make the checks required by those rules it helps to discourage practices, often difficult to detect, which distort competition. In that context actions brought before the national courts by competing operators are particularly suited to contributing substantially to ensuring fair trading and transparency of markets in the Community".¹⁴⁰

I *Bori*-dommen argumenterer førstvoterende med at erstatningsplikt vil utgjøre et "nyttig privatrettslig supplement til det offentligrettslige håndhevingsregimet" som kan bidra til å styrke rettsvernet for private parter og stimulere til kvalitet i arbeidet.¹⁴¹ Her ser man en klar parallell til EU-domstolens måte å argumentere på i de tre nevnte EU-dommene. Med unntak for *Nuclues*-dommen har ikke *denne typen* instrumentelle argumenter vært særlig fremtredende i tidligere høyesterettspraksis.

Som tidligere nevnt gjaldt *Nucleus*-dommen brudd på saksbehandlingsregler. Reglene hadde hjemmel i EØS-rettslige krav, og lovfestet i tillegg rettigheter for leverandørene. På samme måte som i *Courage* og *Muños* viser Høyesterett til plikten til å oppfylle forpliktelsene etter EØS-avtalen art. 3.

¹³⁶ *Courage* premiss 27.

¹³⁷ Sak C-253/00 *Muños* s. I-7289.

¹³⁸ *Muños* premiss 28.

¹³⁹ *Muños* premiss 30.

¹⁴⁰ *Muños* premiss 31.

¹⁴¹ *Bori*-dommen avsnitt 32.

Høyesterett tar utgangspunkt i at EØS-retten ikke regulerer hvordan erstatningsreglene nærmere skal utformes, og legger til grunn at hensynet til effektiviseringen av regelverket må stå sentralt ved vurderingen av om anbyderen skulle få tilkjent erstatning for den positive kontraktsinteressen.¹⁴² Høyesterett kommer til at ansvar som bare dekket den negative kontraktsinteressen ville være "lite tenleg" fordi det ikke ville virke preventivt nok overfor oppdragsgivere.¹⁴³ Også her ser man en klar parallell til EU-domstolens tilnærming på samme måte som i Bori-dommen.

Også i juridisk teori ser man at EU-domstolens instrumentelle tilnærming har overføringsverdi til norsk rett. Hjelmeng drøfter i sin bok "Privat håndhevelse av EØS-avtalens konkurranseregler" hvorvidt alminnelig privat- og prosessrett er egnet som *instrument* for effektiv håndhevelse av EØS-avtalens konkurranseregler.¹⁴⁴ Hjelmeng legger til grunn at det er flere virkemidler som kan være effektive, hvorav erstatningskrav etter nasjonale regler er ett mulig virkemiddel og vilkårene vil være rettsstrid og beskyttet interesse.¹⁴⁵ Siden målet ikke bare er effektiv etterlevelse av regelverket men også gjenoppretting av tap, kreves det imidlertid en særskilt begrunnelse som må forankres i regelens formål og preventive betraktninger.¹⁴⁶

Også her ser man en overlapp mellom vurderingene, dog med ulik innfallsvinkel. Hjelmeng spør på sin side om det finnes tilgjengelige virkemidler for effektiv håndhevelse av det konkurranserettslige regelverket. Førstvoterende i Bori-dommen spør på sin side om det er grunnlag for erstatningsansvar for offentligrettslige pliktbrudd, og viser da til effektiv håndhevelse som ett av argumentene for erstatningsansvar.

Oppsummeringsvis er det, etter mitt skjønn, særlig tre kriterier som må vurderes for å ta stilling til om den offentligrettslige regelen kan påberopes av skadelidte. For det første må man vurdere om regelen verner skadelidtes interesser. Som tidligere nevnt ville betingelsene for relevans overlappe hverandre og dette er nok et eksempel på det. Det vises til redegjørelsen over i kapittel 3.7. For det andre må det vurderes om det eksisterende håndhevingsregimet er absolutt eller ikke. Dersom sanksjonssystemet i den aktuelle loven er absolutt, kan det ikke være rom for private til å påberope lovovertrедelsen. Dersom sanksjonssystemet ikke er absolutt, må det likevel foretas en tilleggsvurdering av om det er

¹⁴² Nucleus-dommen s. 1077.

¹⁴³ Nucleus-dommen s. 1078.

¹⁴⁴ Hjelmeng (2002) s. 9.

¹⁴⁵ Hjelmeng (2002) s. 297 flg.

¹⁴⁶ Hjelmeng (2002) s. 54.

rimelig grunn til å gi private parter håndhevingsadgang. Dette vil bero på en konkret helhetsvurdering der både instrumentelle hensyn og hensynet til individuell rettferdighet vil være fremtredende.

I denne helhetsvurderingen vil man på den ene siden ha prevensjonssynspunkter og hensynet til effektiv etterlevelse av regelverket. Det må vurderes om en erstatningsadgang for private parter kan være et nyttig supplement til det eksisterende håndhevingsregimet. På den andre siden vil reparasjonssynspunkter komme inn, herunder erstatningsrettens grunnleggende formål om gjenoppretting av økonomisk tap.¹⁴⁷

I tillegg til disse to kategoriene av hensyn, kommer også ulike konsekvenshensyn inn i vurderingen, herunder spørsmålet om "problemfylt samvirke" mellom de to sanksjonerende regelsettene, slik førstvoterende i Bori-dommen formulerer det.¹⁴⁸ Dette potensielle problemet har flere aspekter. For det første må man vurdere samvirket mellom to håndhevende instanser, herunder hvordan de forholder seg til hverandres beslutninger og avgjørelser. Dette har også sammenheng med arbeidsfordelingen mellom forvaltningen og domstolene når det kommer til overprøving av vedtak og forvaltningens skjønn. For det andre må man vurdere hvilken konsekvens en privatrettslig håndheving har for den øvrige delen av lovgivningen, og da spesielt kontraktslovgivningen. Ved å tillate privatrettslig "håndheving" av offentligrettslige pliktbrudd legger man privatrettslige virkemidler et sanksjonspreg som er relativt fremmed i norsk rett. Spørsmålet blir om dette er til hinder for at skadelidte skal få erstattet sitt økonomiske tap som følge av et uaktsomt forhold fra skadevolders side.

3.10 Betingelser for vekt

Det rettslige utgangspunktet er at overtredelse av lov ikke nødvendigvis innebærer at skadevolder har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt.¹⁴⁹ Lovbruddet er i prinsippet bare ett av momentene som må vurderes for å ta stilling til om skadevolder har opptrådt uaktsomt eller ikke.¹⁵⁰

Når det skal vurderes hvilken vekt opptreden i strid med lov og forskrift skal tillegges i aktsomhetsvurderingen, er det fornuftig å minne om de særlige hensyn som gjør seg gjeldende ved rene formuestap. Siden det som utgangspunkt ikke er uaktsomt å påføre andre rene formuestap, vil man ikke ha samme moralske veiledning som man har ved

¹⁴⁷ Lødrup (2009) s. 110.

¹⁴⁸ Bori-dommen avsnitt 33.

¹⁴⁹ Rt. 2003 s. 696 avsnitt 47, Rt. 2001 s. 1702 på s. 1708.

¹⁵⁰ Hjelmeng (2013) s. 289, Thorson (2010) s. 149.

integritetskrenkelsene. Denne ulikheten har ført til at man i stedet for å ta utgangspunkt i de krav som følger av en ulovfestet culpanorm, tar man heller utgangspunkt i selve regelen.¹⁵¹

Det kan spørres om argumentasjonsmønstrene i rettspraksis på dette punktet er i ferd med å utvikle seg i samme retning som EU-domstolen, hvor brudd på lovgivning i all hovedsak er tilstrekkelig for å bli erstatningsansvarlig, forutsatt at den aktuelle loven gir private "individuelle rettigheter". Både *Draehmpaehl* og *Banks* kan tas til inntekt for at brudd på direktiver uten videre er erstatningsbetingende, i den forstand at det ikke er nødvendig å foreta en alminnelig aktsomhetsvurdering.¹⁵² Dette minner om det som i engelsk rett kalles "statutory negligence" eller "negligence per se" hvor overtredelse av lov utgjør et selvstendig ansvarsgrunnlag.¹⁵³ En slik rigid tilnærming til erstatningsspørsmålet er relativt fjern fra den individuelle og rettferdighetsorienterte tilnærmingen som norsk rettspraksis representerer.

For rene formuestap generelt viser rettspraksis at overtredelse av skrevne handlingsnormer ofte tillegges avgjørende vekt i aktsomhetsvurderingen, og særlig ved profesjonsansvaret.¹⁵⁴ I enkelte tilfeller kan det også tenkes at det er legitimt med en antitetisk slutning, slik at handlingsnormen uttømmende regulerer aktsomhetsspørsmålet.¹⁵⁵ I Bori-dommen var imidlertid ikke normbruddet alene avgjørende for erstatningsansvaret. Førstvoterende legger til grunn at også tapssituasjonen og karakteren av pliktbruddet er momenter som må tas med i betraktningen. Som støtteargument viser førstvoterende til den alminnelige rettsutviklingen vedrørende erstatningsansvar for svikt i kontrollfunksjoner og at det gjelder et strengt profesjonsansvar.

Det trenger derfor ikke nødvendigvis å være sammenfall mellom overtredelse av norm og erstatningsansvar. Dette er også lagt til grunn i tidligere rettspraksis. I Nucleus-dommen var det på det rene at fylkeskommunen hadde opptrådt i strid med anskaffelsesloven, herunder rådsdirektiv 92/50/EØF. Likevel la Høyesterett til grunn at det måtte være et

"visst rom for feil ved vurdering av anbud, både med omsyn til det faktiske grunnlaget og med omsyn til forståing av regelverket, utan at dette gir grunnlag for ansvar for den

¹⁵¹ Thorson (2010) s. 54, 144.

¹⁵² Thorson (2010) s. 163 med videre henvisning til sak C-180/95 *Draehmpaehl* s. I-2195 (premiss 21-22) og generaladvokat van Gervens forslag til avgjørelse i sak C-128/92 *Banks* s. I-1209 (premiss 53).

¹⁵³ Hagstrøm (2015) s. 80.

¹⁵⁴ Lødrup (2009) s. 172.

¹⁵⁵ Thorson (2010) s. 154.

positive kontraktsinteressa. Etter mitt syn bør utgangspunktet vere at det må vere vesentlege feil".¹⁵⁶

Med Bori-dommen synes Høyesterett å legge større vekt på instrumentelle betraktninger enn tidligere, men likevel er norsk rettspraksis ganske lagt unna tilnærmingen til EU-domstolen i *Dreahmplaehl*. Rettsstillingen i dag er trolig at det ikke kan legges *avgjørende vekt* på at skadevolder har opptrådt i strid med offentligrettslige lover og forskrifter.

¹⁵⁶ Nucleus-dommen s. 1079.

4 Spesiell del: Betydningen av brudd på byggesaksreglene i aktsomhetsvurderingen

4.1 Innledning og sentrale problemstillinger

Det sentrale spørsmålet i Bori-dommen var om Lørenfallet kunne kreve erstatning av Bori for opptreden i strid med de kontrollplikter Bori var pålagt i kraft av rollen som ansvarlig kontrollerende foretak, jf. pbl. 1985 §§ 97 og 98. Dette er også bakgrunnen for oppgavens spesielle del som tar for seg betydningen av brudd på reglene om bygningskontroll i en alminnelig aktsomhetsvurdering under skl. § 2-1.

Innledningsvis skal det kort sies noe om lovens kontrollsystem. Byggesakskontrollen har i stor grad utviklet og endret seg siden vedtagelsen av den første bygningsloven i 1827. I utgangspunktet var byggekontrollen en oppgave for kommunene, men i 1985 ble den endret fra en plikt til en rett til å foreta kontroll.¹⁵⁷ Ut over 1990-tallet viste det seg at byggetiltakene jevnt over var av dårlig kvalitet. Grunnen var blant annet manglende etterlevelse av det offentligrettslige regelverket.¹⁵⁸ Dette hadde sin bakgrunn i dårlig oppfølging av kontrollen fra kommunens side, noe som sannsynligvis skyldtes manglende kjennskap til regelverket. Det var også stor variasjon kommunene i mellom med hensyn til intensitet og omfang av kontrollen. Tiltakshaveren var i større grad opptatt av å overholde de privatrettslige kravene som var hjemlet i kontrakt og ikke de offentligrettslige kvalitetskravene i plan- og bygningslovgivningen.¹⁵⁹

For å heve kvaliteten på byggetiltak ble den kommunale kontrollfunksjonen i sin helhet avskaffet til fordel for et privat kontrollansvar gjennom byggesaksreformen av 1995. Som et hovedprinsipp ble ansvaret for kontroll overført fra kommunen til de foretakene som utfører byggetiltakene.¹⁶⁰ Tanken var at når foretakene ble ansvarliggjort for eget arbeid ville dette gi incentiver til å overholde de offentligrettslige kvalitetskravene.¹⁶¹ Byggesaksreformen i 1995 innførte to likestilte kontrollformer; egenkontroll og uavhengig kontroll. Egenkontrollen fungerte imidlertid ikke som forutsatt, og gjennom vedtagelsen av 2008-loven opphørte egenkontroll som eget ansvarsområde. Egenkontrollen ble i stedet flettet inn i de generelle kriteriene for å få ansvarsrett og uavhengig kontroll ble innført som eneste kontrollform. Den

¹⁵⁷ Ot.prp. nr. 57 (1985-1986) Om lov om endringer i plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 s. 7.

¹⁵⁸ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) Om lov om endringer i Plan- og bygningsloven s. 18.

¹⁵⁹ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 65.

¹⁶⁰ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 9.

¹⁶¹ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 15.

uavhengige kontrollen ville sikre etterlevelse av regelverket og dermed bidra til økt kvalitet på byggetiltak.¹⁶²

I oppgavens generelle del er det redegjort for betingelser som bestemmer relevansen og vekten av offentligrettslige pliktbrudd. I denne spesielle delen skal disse betingelsene anvendes på reglene om bygningskontroll i pbl. 2008.

Fremstillingen viser at det er fire sentrale problemstillinger som er avgjørende for *relevansen* av offentligrettslige pliktbrudd. For det første må det vurderes om loven pålegger det ansvarlige foretaket generelle aktsomhetsplikter. Denne problemstillingen må forankres i de konkrete bestemmelsene om bygningskontroll. For det andre må det vurderes om loven tar sikte på å beskytte private interesser. Denne problemstillingen må vurderes i lys av flere nivåer; loven som sådan, det aktuelle regelsettet og den konkrete offentligrettslige plikten som ansvarlig kontrollerende. For det tredje må det vurderes om loven beskytter den konkrete skade, i dette tilfellet et rent formuestap. Vurderingen beror på om reglene om bygningskontroll tar sikte på å forhindre tredjemanns rene formuestap som oppstår ved at den ansvarlig kontrollerende ikke overholder de offentligrettslige kvalitetskravene. For det fjerde må det vurderes om private parter kan påberope seg offentligrettslige pliktbrudd. Denne vurderingen beror på om det offentligrettslige håndhevingsregimet er absolutt eller ikke, og om det er rimelig grunn til å tillate en privatrettslig håndheving av det offentligrettslige pliktbruddet.

Den generelle delen viser at det er to forhold som må tas i betraktning ved vurderingen av hvilken *vekt* pliktbruddet kan tillegges i aktsomhetsvurderingen. For det første at man står overfor et rent formuestap og for det andre at profesjonsansvaret kommer til anvendelse overfor den ansvarlig kontrollerende.

4.2 Er brudd på byggesaksreglene et relevant moment i aktsomhetsvurderingen?

4.2.1 Pålegger plan- og bygningsloven aktsomhetsplikter?

Problemstillingen i det følgende er om loven pålegger konkrete plikter ved utøvelsen av rollen som ansvarlig kontrollerende. De aktuelle bestemmelser finnes i pbl. 2008 §§ 23-7, 24-2 og i byggesaksforskriften §§ 12-5, 14-7 og 14-8.¹⁶³ Bestemmelsene regulerer *hva* den ansvarlig kontrollerende har ansvar for og *hvordan* selve kontrollen skal gjennomføres.

¹⁶² Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (byggesaksdelen) s. 12, 41, 55.

¹⁶³ Forskrift av 26. mars 2010 nr. 488 om byggesak (byggesaksforskriften).

Den ansvarlig kontrollerende har et grunnleggende ansvar for å avdekke om byggetiltaket er beheftet med feil og mangler. Feil og mangler er her avvik fra de krav som følger av pbl. 2008 og tilhørende forskriftsverk.¹⁶⁴ Det er imidlertid ansvarlig prosjekterende og ansvarlig utførende som har det overordnede ansvaret for å sikre kvaliteten på det som bygges.¹⁶⁵

I henhold til pbl. 2008 § 23-7 tredje ledd skal foretaket kontrollere at det foreligger tilstrekkelig prosjekteringsgrunnlag og at utførelsen samsvarer med prosjekteringsgrunnlaget. I tillegg skal foretaket kontrollere at det foreligger dokumentasjon som bekrefter at tiltaket tilfredsstiller alle krav som følger av lovverket. Loven suppleres av byggesaksforskriften § 12-5 som gir en detaljert oversikt over ytterligere ansvarsområder. Foretaket selv har bare "et visst ansvar" for å sjekke at utførelsen *faktisk* samsvarer med de krav som følger av loven.¹⁶⁶ Den ansvarlig kontrollerende må også vurdere foretakenes egne systemer for kvalitetssikring av plan- og bygningslovgivningens krav, men det er ikke meningen at det skal foretas noen full revisjonsgjennomgang.¹⁶⁷

Når det gjelder *selve gjennomføringen av kontrollen* er utgangspunktet at kontrollen skal gjennomføres "uavhengig og helhetlig", jf. pbl. 2008 § 24-2 første ledd. Bestemmelsens andre ledd presiserer at kontrollens intensitet er relativ, og at den skal tilpasses både i forhold til selve byggetiltaket samt det ansvarlige foretaket.

Gjennomføringen av kontrollen er nærmere regulert i byggesaksforskriften § 14-7 fjerde ledd og § 14-8. Foretaket skal kontrollere hvorvidt den utførende har innført rutiner for kvalitetssikring av plan- og bygningslovgivningens krav, og at disse rutinene og kravene faktisk er fulgt og dokumentert.¹⁶⁸ Foretaket skal også gjennomføre sluttkontroll som blant annet skal bekrefte at tidligere avvik er lukket.¹⁶⁹ Ansvarlig kontrollerende skal også avgi sluttrapport som skal beskrive alle ledd i kontrollarbeidet. Forarbeidene gir ingen ytterligere veiledning ut over det som allerede følger av lovens ordlyd og byggesaksforskriften.¹⁷⁰

Det er ikke tvilsomt at pbl. 2008 §§ 23-7 og 24-2 pålegger den ansvarlig kontrollerende plikt til å handle på en bestemt måte, selv om pliktene varierer med hensyn til omfang og intensitet.

¹⁶⁴ Pedersen (2011) s. 309.

¹⁶⁵ Pedersen (2011) s. 308.

¹⁶⁶ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 331.

¹⁶⁷ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 331, Rundskriv H-1/10 (H-2010-1).

¹⁶⁸ Byggesaksforskriften § 14-7 fjerde ledd.

¹⁶⁹ Byggesaksforskriften § 14-8.

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 333.

4.2.2 Beskytter plan- og bygningsloven private interesser?

4.2.2.1 Beskytter loven som sådan private interesser?

Problemstillingen er om pbl. 2008 i sin helhet beskytter private interesser. Det er hensiktsmessig å ta utgangspunkt i lovens formålsbestemmelse. Hovedhensikten med formålsbestemmelsen er å gi føringer på hvilke verdier, hensyn og mål som loven tar sikte på å fremme, herunder hvilke hensyn som er legitime ved lovanvendelsen.¹⁷¹

I henhold til pbl 2008 § 1-1 skal loven "fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner". I forarbeidene er bærekraftig utvikling fremhevet som et overordnet mål for loven.¹⁷² Det interessante i vår sammenheng er at ordlyden eksplisitt sonderer mellom bærekraftig utvikling til fordel for "den enkelte", "samfunnet" og "fremtidige generasjoner". Denne sonderingen indikerer at hensynet til private interesser er et legitimt hensyn etter loven. Denne tolkningen bekreftes av forarbeidene hvor det legges til grunn at det både skal tas individhensyn og fellesskapshensyn i rettsanvendelsen.¹⁷³

At loven beskytter private interesser er etter mitt skjønn også en naturlig følge av at loven er en forvaltningslov. Alle forvaltningslover vil ha sider til enkeltindivider gjennom myndighetsutøvelse, og spesielt gjennom enkeltvedtak. Etter pbl. 2008 er det særlig kapittel 15 om innløsning og erstatning, kapittel 16 om ekspropriasjon og kapittel 20 om søknadspliktige tiltak som har klare sider mot private parter.

Etter dette kan det legges til grunn at loven i sin helhet beskytter private interesser.

4.2.2.2 Beskytter byggesaksreglene private parters interesser?

Problemstillingen er om byggesaksreglene i pbl. 2008 beskytter private parters interesser. Det følger av formålsbestemmelsen i pbl. 2008 § 1-1 tredje ledd at byggesaksbehandlingen skal "sikre at tiltak blir i samsvar med lov, forskrift og planvedtak", og at tiltakene "skal utføres forsvarlig".

Formålet om at tiltaket skal utføres forsvarlig og tilfredsstillende lov og forskrift vil både være i det offentlige og i private parters interesser. Det offentlige har en klar samfunnsøkonomisk interesse i at byggetiltak kan bli stående over lengre tid, uten å benytte ressurser til utbedringer. Dette hensynet gjør seg imidlertid like sterkt gjeldende for private parter når de opptre i egenskap av eiendomserververe. Formålet om at tiltaket blir i samsvar med

¹⁷¹ NOU 2005: 12 Mer effektiv bygningslovgivning II s. 103-104.

¹⁷² Ot.prp. nr. 32 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen) s. 170.

¹⁷³ Ot.prp. nr. 32 (2007-2008) s. 170.

planvedtak er imidlertid primært et offentligrettslig formål som skal sikre at myndighetene får gjennomslag for de planvedtakene som er fattet.¹⁷⁴

Ordlyden gir derfor ikke sikre holdepunkter for å vurdere om byggesaksreglene beskytter private parter interesser. Forarbeidene kan imidlertid gi ytterligere veiledning for å vurdere hvorvidt byggesakslovgivningen har til formål å beskytte private parter interesser.

I forarbeidene til både 1985-loven og 2008-loven legges det til grunn at bygningslovgivningen i all hovedsak har vært tuftet på de samme grunnleggende hensyn.¹⁷⁵ Det overordnede målet med byggesaksreglene er å sørge for at ethvert tiltak tilfredsstiller "offentlige rammekrav til helse, sikkerhet, miljø og økonomi".¹⁷⁶ Dette overordnede formålet kan brytes ned i flere grunnleggende hensyn som på den ene siden ivaretar offentlige interesser og på den andre siden ivaretar private interesser.¹⁷⁷

Et sentralt hensyn som ivaretar *offentligrettslige* interesser er hensynet til at myndighetene skal ha størst mulig kontroll med arealbruken. Byggesakslovgivningen skal derfor sikre gjennomføringen og realiseringen av vedtatte planer og sikre nødvendig offentlig kontroll og tilsyn med det enkelte byggetiltak. Hensynet til å sikre en god og effektiv byggesaksprosess er på den andre siden begrunnet i *privatrettslige* interesser. Det er blant annet vist til at byggesakslovgivningen skal ivareta borgernes rettssikkerhet og samtidig legge til rette for rask og effektiv byggesaksbehandling. Lovgivningen skal videre være oversiktlig, brukervennlig og forutberegnelig. Man ser altså at forarbeidene i likhet med ordlyden sonderer eksplisitt mellom private interesser og offentlige interesser, noe som trekker i retning av at byggesaksreglene beskytter private interesser.

Allerede i komitéinnstillingen til Lov om bygningsvesenet i Christiania av 24. juli 1827 fremgår det at bygningslovgivningens formål blant annet var å forebygge åpenbare konstruksjonsfeil og skjulte mangler for å unngå bedrageri og økonomisk tap.¹⁷⁸ Både ordlyden og de grunnleggende formål taler for at private parter interesser har vært beskyttet av byggesaksregler helt siden 1827.

Byggesaksreglene har vært gjenstand for to store reformer de siste 20 årene. Den første var byggesaksreformen av 1995 og den andre gjennom vedtakelsen av ny plan- og bygningslov i

¹⁷⁴ Ot.prp. nr. 32 (2007-2008) s. 61.

¹⁷⁵ NOU 2003: 24 s. 56 og Ot.prp.nr. 39 (1993-1994) s. 9.

¹⁷⁶ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 9.

¹⁷⁷ NOU 2003: 24 s. 56.

¹⁷⁸ NOU 2003: 24 s. 51.

2008. I det følgende skal noen av hovedtrekkene i reformene gjennomgås for å vurdere hvorvidt lovgiver tok sikte på å beskytte private parter interesser gjennom reformarbeidet.

Reformen av 1995 var i utgangspunktet samfunnsøkonomisk motivert. Den dårlige kvaliteten på byggetiltak hadde påført samfunnet årlige økonomiske tap i milliardstørrelsen som følge av krav om utbedringer og det var derfor nødvendig å innføre tiltak som kunne bidra til en kvalitetsøkning på alle byggetiltak.¹⁷⁹

Selv om reformen i utgangspunktet var samfunnsøkonomisk motivert fremgår det av forarbeidene at reformen *også* hadde "for øye" at alle aktører i byggemarkedet har en felles interesse i bedre kvalitet på byggetiltakene, og dette gjaldt "ikke minst" den enkelte forbruker.¹⁸⁰ Det virker her som hensynet til forbrukere kommer inn som et tilleggsargument, og trekker klart i retning av at byggesaksreglene *også* har til formål å beskytte private interesser. Det var ikke slik at hensynet til private parter var det bærende hensynet for selve reformen, men det var likevel viktig for departementet at private interesser *også* ble tilgodesett gjennom regelendringene. Enkelte var regelendringene var til og med begrunnet med at blant annet forbrukere skulle ha tillit til at reglene ble fulgt.¹⁸¹

Etter dette kan det legges til grunn at 1995-reformen *også* tok sikte på å beskytte private interesser.

I perioden mellom 2000 og 2004 ble det utført en evaluering av byggesaksreformen fra Norges byggforskningsinstitutt på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet. Mandatet for evalueringsarbeidet var å vurdere hvorvidt reformen hadde ført til de endringer man ønsket. Evalueringen viste at reglene om ansvar og kontroll ikke hadde ført til den kvalitetshevingen som lovgiverne hadde sett for seg, selv om reformen sannsynligvis hadde ført til en bedring av kvaliteten.¹⁸² Grunnen til at reformen ikke hadde hatt den ønskede effekten var trolig en uklar rollefordeling mellom utbyggerne og kommunene, manglende forståelse av regelverket og kommunenes manglende kapasitet og motivasjon til å gjennomføre reformens krav.¹⁸³

Regelverket ble derfor videre utviklet gjennom 2008-loven. Et av hovedsiktemålene for den nye loven var å videreutvikle fokuset på økt kvalitet, særlig på grunn av forbrukernes svake

¹⁷⁹ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 13, 18.

¹⁸⁰ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 14.

¹⁸¹ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 20.

¹⁸² NOU 2005: 12 s. 80.

¹⁸³ NOU 2003: 24 s. 104-105.

rettighetsvern i møte med en useriøs byggebransje. Kvalitetsmangelen ble fremhevet som et stort problem for boligkjøpere, noe flere departementer hadde satt "sterkt fokus på" gjennom blant annet et bredt samarbeid mellom flere departementer.¹⁸⁴

I forbindelse med lovforarbeidet fikk byggesaksutvalget et tilleggsmandat høsten 2004. Utvalget skulle vurdere om det var behov for å innføre byggfeilforsikring. Hensynet bak en slik forsikring var blant annet å unngå økonomiske tap hos den alminnelige boligkjøper ved å muliggjøre risikospredning og etablere sikkerhet for tapsdekning.¹⁸⁵ Det faktum at byggesaksutvalget i det hele tatt fikk som tilleggsmandat å utrede disse spørsmålene viser at forbrukernes interesser ble søkt ivaretatt. Muligheten for byggfeilforsikringer har også tidligere blitt vurdert, blant annet i utredning fra 1995 av Kommunal- og arbeidsdepartementet. Det ble der lagt til grunn at et av hovedformålene med å innføre en slik forsikring var å sikre forbrukervern mot kontraktsrettslige feil og mangler.¹⁸⁶

Byggesaksutvalget la til grunn at en byggfeilforsikring ville gi direkte økonomiske incentiver for å ivareta kvaliteten i byggetiltak, i motsetning til et system hvor man utelukkende risikerte advarsler og tilbaketrekking av ansvarsrett fra kommunen.¹⁸⁷ Utvalget konkluderte imidlertid med at det ikke ville anbefale å innføre byggfeilforsikring, fordi forbrukerne i tilstrekkelig grad var vernet gjennom bustadoppføringslova og avhendingslova. Dette sluttet departementet seg til, men det ble også lagt til grunn at man skulle søke å gjøre endringer i øvrige deler av lovgivningen for å sikre at forbrukerne i tilstrekkelig grad var vernet mot økonomisk tap.¹⁸⁸

Etter dette kan det legges til grunn at 2008-reformen tok sikte på å beskytte private parter interesser.

Redegjørelsen viser at private interesser har vært viktig for både i byggesaksreglenes grunnleggende hensyn og for byggesakslovgivningens reformarbeid. På den andre siden presiseres det i forarbeidene at byggesaksreglene "ikke først og fremst [er] ment som et forbrukervern".¹⁸⁹ Det følger imidlertid av rettspraksis at det ikke er nødvendig at reglene *utelukkende* er ment å beskytte private.¹⁹⁰ Det at byggesaksreglene ikke er ment som et

¹⁸⁴ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 13.

¹⁸⁵ NOU 2005: 12 s. 457-458.

¹⁸⁶ NOU 2005: 12 s 461. Utredningen fra 1995 er ikke elektronisk tilgjengelig.

¹⁸⁷ NOU 2005: 12 s. 467-468.

¹⁸⁸ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 40.

¹⁸⁹ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 146.

¹⁹⁰ Bori-dommen, Nucleus-dommen, Spanor-dommen og Furunkulose-dommen.

forbrukervern er derfor ikke til hinder for at regelen verner private parter. Etter dette kan det konkluderes med at byggesaksreglene *også* beskytter private parters interesser.

4.2.2.3 *Beskytter de konkrete offentligrettslige pliktene om bygningskontroll private interesser?*

Problemstillingen er om reglene om bygningskontroll i pbl. 2008 beskytter private parters interesser. Hvilke plikter den ansvarlig kontrollerende er pålagt, er det redegjort for i kapittel 4.2.1.

Formålet bak kontrollen er i følge lovgiver todelt. Den skal på den ene siden redusere antall tilfeller hvor byggetiltak er beheftet med feil og mangler. Det er ikke tale om kontraktsrettslige feil eller mangler, men feil og mangler som omfattes av og defineres gjennom plan- og bygningslovgivningen. På den andre siden skal kontrollen påse at byggetiltaket er i samsvar med alle rammekrav.¹⁹¹

Det er naturlig at både det offentlige og private har en interesse i at byggetiltak blir kontrollert. Behovet for kontroll har også sitt opphav i et *felleskap* mellom det offentlige og private hvor det er et *klart sammenfall* mellom interessene.¹⁹² På samme måte som for byggesaksreglene som sådan, er det primært hensynet til at byggearbeider skal være samfunnsøkonomisk lønnsomme som er bærende for kontrollreglene. Gode rutiner for kontroll på tidlige stadier vil gi bedre forutsetninger for å vurdere behovet for boligfinansiering, forsikringsordninger og eventuelle utbedringsarbeider som følge av skader eller feil på byggetiltaket.¹⁹³

I forarbeidene er det presisert at innføringen av uavhengig kontroll ville kunne gi vesentlige besparelser for den enkelte boligkjøper.¹⁹⁴ Gjennom en uavhengig kontrollform ville man øke sikkerheten for at forbrukere ikke overtar eiendommer med skjulte mangler. Byggesakskontrollen er imidlertid ikke ment som noen kvalitetssikring av den kontraktsmessige gjennomføringen av kontrakten mellom selger og kjøper.¹⁹⁵ Etter mitt skjønn er dette likevel ikke til hinder for at man anser private parter for å være beskyttet av kontrollreglene. Det kan derfor konkluderes med at kontrollreglene verner private interesser.

¹⁹¹ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 147.

¹⁹² Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 78.

¹⁹³ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 293.

¹⁹⁴ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 55, 293.

¹⁹⁵ Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) s. 64.

4.2.3 Beskytter plan- og bygningsloven tredjemanns økonomisk tap?

Det første vilkåret er at regelen må beskytte den interessen som er rammet. Dette er besvart bekreftende gjennom kapittel 4.2.3.

Den første problemstillingen blir derfor om skaden er av en slik art som regelen tar sikte på å forhindre. Formålet med byggesaksreglene, herunder reglene om kontroll, er å sikre kvalitet og sørge for at byggetiltak blir oppført uten feil eller mangler. Loven har ikke til formål å tilfredsstille de krav som følger av kontrakten mellom selger og kjøper. Det er likevel på det rene at loven, i alle fall delvis, beskytter økonomiske tap hos eiendomskjøpere som oppstår som følge av feil eller mangler.

Den andre problemstillingen er om skaden har inntrådt på en slik måte som regelen tar sikte på å forhindre. Byggesakslovgivningen legger opp til en effektiv håndheving av loven for å sikre etterlevelse av regelverket og redusere antall feil eller mangler. Dersom det er årsakssammenheng mellom den manglende etterlevelsen av regelverket og det økonomiske tapet, så kan det legges til grunn at skaden har inntrådt på en slik måte som regelen tar sikte på å forhindre. Dette gjelder til tross for at det det hovedsakelig er ansvarlig utførende og ansvarlig kontrollerende som har det primære ansvaret for kvaliteten på byggetiltaket.

Det kan derfor konkluderes med at pbl. 2008 beskytter rene formuestap som oppstår ved at den ansvarlig kontrollerende ikke overholder de offentligrettslige kvalitetskravene.

4.2.4 Privat håndhevelse av plan- og bygningsloven?

Som det ble redegjort for i kapittel 3.9 er det tre vilkår som er avgjørende for om skadelidte kan påberope seg pliktbruddet som grunnlag for erstatning. Spørsmålet om pbl. 2008 beskytter private interesser er besvart bekreftende i punkt. 4.2.3. Det gjenstår da å vurdere om håndhevingsregimet i loven er absolutt eller ikke, og om det er rimelig grunn til å la private påberope seg brudd på loven.

Den første problemstillingen blir om pbl. 2008 kapittel 32 er absolutt, i den forstand at håndheving av pliktbrudd er uttømmende regulert i loven.

Det følger av pbl. 2008 § 32-1 første ledd at kommunen "skal" forfølge ulovligheter. Kommunen er likevel gitt en viss skjønnsmyndighet i annet ledd og kan avstå fra ulovlighetsoppfølging dersom overtredelsen er av "mindre betydning". De ulike sanksjonsmidlene som kommunen har til rådighet i henhold til kapittel 32 er pålegg om stans eller retting, tilbaketrekking av godkjenning, forelegg, overtredelsesgebyr og tvangsmulkt. Det er altså et bredt spekter av sanksjoner kommunen har tilgjengelig, og selve strukturen i loven indikerer at håndhevingsregimet er absolutt.

Et tema som har vært sentralt gjennom utviklingen av byggesakslovgivningen har vært hvilken rollefordeling som skal gjelde mellom private og kommunen. Spørsmålet kom på banen gjennom byggesaksreformen av 1995 da kontrolloppgaven ble overført fra kommunen til private foretak. Det var også vurdert om sanksjonsmyndigheten skulle overføres til private foretak. Byggesaksutvalget konkluderte imidlertid med at håndhevingen av loven "ligger i kjerneområdet for den offentlige myndighetsutøvelse", og at "kompetanseoverføring til private av slike oppgaver synes ... å være statsrettslig, legitimitetsmessig og rettssikkerhetsmessig mindre aktuelt".¹⁹⁶ Disse uttalelsene trekker i retning av at lovgiver har ment at private ikke skal ha noen befatning med håndhevingen av loven.

Selv om kommunen har en *plikt* til å følge opp ulovligheter, har ikke private parter noe tilsvarende *krav* på at kommunen skal forfølge ulovlige forhold.¹⁹⁷ Ansvar etter loven er beskrevet som en "direkte linje" mellom det aktuelle foretaket og bygningsmyndighetene, et ansvar som ikke nødvendigvis sammenfaller med det privatrettslige ansvaret.¹⁹⁸ Disse momentene trekker også i retning av at lovgiver har forutsatt at håndhevingsregimet er absolutt.

Dersom håndhevingsregimet skulle anses å være absolutt, må det være en forutsetning at reglene virker tilfredsstillende og i tråd med lovgivers intensjoner. For den alminnelige boligkjøper er det naturligvis retting av feil eller mangler som er den mest nærliggende sanksjonen. Ansvarlig kontrollerende kan imidlertid ikke pålegges å rette feil ved selve byggetiltaket.¹⁹⁹ Konsekvensen av ikke å oppfylle pliktene er enten pålegg om ny kontroll, tilbaketrekking av ansvarsrett eller å bli erstattet av et nytt kontrollforetak dersom det foreligger saklig grunn.²⁰⁰ I et tilfelle hvor den ansvarlig utførende ikke kan pålegges sanksjoner fordi selskapet er konkurs, risikerer boligkjøperne å sitte igjen som den tapende part. Denne manglende sammenhengen i regelverket gjør at håndhevingsregimet ikke kan være absolutt.

Den andre problemstillingen blir om det er rimelig grunn til å gi private parter anledning til å påberope seg offentligrettslige pliktbrudd.

¹⁹⁶ NOU 2005: 12 s. 47 og 142, Ot. prp. nr. 45 (2007-2008) s. 164.

¹⁹⁷ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 164, 172.

¹⁹⁸ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 121.

¹⁹⁹ Byggesaksforskriften § 12-5 annet ledd første punktum.

²⁰⁰ Rundskriv H-1/10 (H-2010-1) punkt 9.2, Rundskriv H-03/01 (H-2001-3) punkt 1.8.

Et viktig formål bak de ulike lovrevisjonene har vært å stimulere til effektiv håndhevelse av loven. Dette formålet var sentralt bak byggesaksreformen av 1995 og kanskje i enda større grad bak 2008-loven. I forarbeidene til 2008 loven var det viktig å tydeliggjøre plikten til å forfølge ulovligheter og sørge for en aktiv holdning til sanksjonsmulighetene.²⁰¹

Fra lovgivers side er det gitt klart uttrykk for et ønske om at normbrudd skal sanksjoneres og at man i størst mulig grad skal stimulere til etterlevelse av reglene. Selv om ikke lovgiver har forutsatt at private parter skal kunne håndheve offentligrettslige pliktbrudd, kan man likevel si at det er i henhold til lovgivers intensjon om effektiv sanksjonering. Formålet om effektiv håndhevelse av byggesakslovgivningen kan også forankres i lovens formålsbestemmelse, jf. pbl 2008 § 1-1 tredje ledd første punktum hvor det fremgår at byggesaksbehandlingen skal "sikre" at tiltak samsvarer med lovgivningen.

Andre prevensjonshensyn trekker i samme retning. Slik som førstvoterende i Bori-dommen fremhever, vil et erstatningsansvar "anspore til kvalitet" ved utførelsen av oppdraget som ansvarlig kontrollerende.²⁰²

Reparasjonssynspunkter taler også for å tillate private parter å påberope seg offentligrettslige pliktbrudd. Det grunnleggende formålet med erstatningsretten er at skadelidtes økonomisk tap i størst mulig utstrekning skal gjenopprettes. Dette formålet taler for at den som uaktsomt har påført en annen et tap ved brudd på handlingsnormer bør bli erstatningsansvarlig, uavhengig av hvorvidt disse normene klassifiseres som offentligrettslige eller privatrettslige. Erstatningsadgangen skaper en sikkerhetsventil for at tredjemann unngår å sitte igjen med et økonomisk tap som følge av at ansvarlig kontrollerende ikke overholder pliktene sine. Dette argumentet gjør seg særlig gjeldende i konkurstilfeller.

Det som taler mot en "privat håndhevelse" er de argumenter som kan rubriseres under kategorien *koordineringsspørsmål*, altså de problemer som kan oppstå ved å måtte forholde seg til to ulike sanksjonerende regelsett. Disse koordineringsspørsmålene har flere aspekter. Selve kjernen i problemet er at de aktuelle pliktene og sanksjonsmidlene i pbl. 2008 er *offentligrettslige*, mens et erstatningssøksmål på sin side vil være en ren *privatrettslig* sanksjonsmekanisme. Ved å tillate at private parter håndhever offentligrettslige pliktbrudd gjennom erstatningskrav bringer man inn et nytt privatrettslig element, selve gjenopprettingen av tap.²⁰³ Når det offentlige sanksjonerer brudd på lover og forskrifter er det utelukkende for å sanksjonere atferden. Dersom man tillater erstatningsadgang, vil man derfor koble sammen et

²⁰¹ Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) s. 164, 166, 172, 177, 296.

²⁰² Bori-dommen avsnitt 32.

²⁰³ Hjelmeng (2002) s. 54.

sett av normer og sanksjoner som i utgangspunktet ikke hører sammen.²⁰⁴ Det er ikke gitt at disse sanksjonsmekanismene er forenelige.

Det vil i utgangspunktet kunne forutsettes at de forvaltningsorganene som har til oppgave å håndheve reglene i tilstrekkelig grad ivaretar de berørte interesser.²⁰⁵ Et sivilrettslig søksmål for å håndheve pliktbruddet vil kunne forsinke forvaltningens virksomhet, føre til større inkonsekvens og til mer vilkårlig håndheving.²⁰⁶

Fra mindretallet i Bori-dommen blir det poengtert at en adgang for private til å anlegge erstatningssøksmål overfor et ansvarlig foretak vil gripe inn i arbeidsfordelingen mellom forvaltningen og domstolene.²⁰⁷ Borgerne har behov for og krav på at domstolene fører en viss kontroll med forvaltningen. Mindretallets argumentasjon tolkes dit at tanken er at dette behovet blir tilstrekkelig dekket gjennom kontroll med ugyldige forvaltningsvedtak. Her er det imidlertid grunn til å minne om at private parter ikke har *krav* på at myndighetene forfølger ulovlige forhold. Dersom myndighetene velger å ikke benytte seg av sine sanksjonsmidler, er ikke dette et enkeltvedtak som kan påklages.²⁰⁸ Man risikerer således å stå i en situasjon hvor myndighetene nekter å foreta seg noe som helst. Dette kan i siste omgang ramme den private parten som da ikke kan gå veien om domstolene for å ivareta sin egen rettssikkerhet.

Når kompetansen til å håndheve offentligrettslige pliktbrudd fordeles på flere ulike organer, kan det også oppstå fare for motstridende avgjørelser.²⁰⁹ Et spørsmål blir derfor hvordan henholdsvis domstolen og forvaltningen vil forholde seg til hverandres avgjørelser. Det kan tenkes tre ulike praktiske tilfeller. Først kan det tenkes at en domstol i forbindelse med et erstatningssøksmål legger til grunn at et foretak *ikke* har opptrådt i strid med pbl. 2008. En rettskraftig dom vil i utgangspunktet bare være bindende for saksøker og saksøkte. Forvaltningen vil likevel indirekte være bundet av domstolens avgjørelser fordi domstolen gjennom prøvelsesretten kan overprøve forvaltningens vurdering av faktum, lovtolkning og subsumsjon.²¹⁰

²⁰⁴ Hjelmeng (2002) s. 51.

²⁰⁵ Bratholm (1981) s. 188.

²⁰⁶ Backer (1984) s. 58, Aasland (1967) s. 222.

²⁰⁷ Bori-dommen avsnitt 54.

²⁰⁸ Pbl. 2008 § 32-1 annet led annet punktum jf. Ot.prp.nr.45 (2007-2008) s. 172.

²⁰⁹ Hjelmeng (2002) s. 81.

²¹⁰ Tvedt (2012) s. 331 flg.

For det andre kan det tenkes at et foretak allerede har blitt dømt til å betale erstatning til en privat part, men at kommunen også ønsker å iverksette sanksjonstiltak. Dette kan gi urimelige utslag for det ansvarlige foretaket. Samordningsbestemmelsen i pbl. 2008 § 32-10 kan imidlertid hindre en slik urimelighet. Bestemmelsen legger til rette for en samordning av flere sanksjoner for å sikre at de ikke rammer den ansvarlige på en urimelig måte. Bestemmelsen tar trolig sikte på *sanksjoner med hjemmel i pbl. 2008*. Dette er likevel ikke til hinder for at kommunen kan ta hensyn til at foretaket allerede har blitt erstatningsansvarlig på privatrettslig grunnlag når kommunen selv skal iverksette ulovlighetsoppfølging.

For det tredje kan det tenkes at forvaltningen har pålagt sanksjoner forut for et sivil søksmål. Domstolen vil ikke være bundet av forvaltningens avgjørelse, og kan i prinsippet komme til at foretaket ikke har opptrådt i strid med loven. Hvis domstolen på samme måte som forvaltningen kommer til at foretaket har opptrådt i strid med loven, kan også domstolen legge til rette for at de ulike sanksjonene ikke rammer på en urimelig måte, jf. pbl. 2008 § 32-10 første ledd annet punktum. Selv om faren for motstridende avgjørelser er til stede, så kan domstolene og forvaltningen i praksis sørge for at sanksjonene står i et rimelig forhold til ulovligheten.

Førstvoterende i Bori-dommen peker også på at erstatningen og pålegget vil komme på samme hånd hvis tredjemann er eier av bygget.²¹¹ Dette gjelder imidlertid bare etter at tiltaket er ferdigstilt og ferdigattest er gitt.²¹² I andre tilfeller vil alminnelige regler om tilbakesøkning og regress være anvendelige.

Et annet aspekt av koordineringsproblematikken er risikoen for at et deliktsrettslig erstatningskrav vil undergrave den reguleringen som følger av kontraktslovgivningen. Til dette kan det innvendes at for å kunne kreve erstatning etter kontraktslovgivningen så må det foreligge kontraktsbrudd. Det er ikke nødvendigvis sammenfall mellom det som karakteriseres som feil og mangler i byggellovgivningens forstand og det som er kontraktsbrudd etter kontraktslovgivningen. Det er også vanlig med både ansvarsbegrensninger og ansvarsfraskrivelser i kontrakter, noe som kan redusere muligheten for private parter til å ivareta sin egen rettssikkerhet. Videre vil det ofte gjelde strenge reklamasjons- og foreldelsesregler i kontraktsforhold. Disse reglene vil potensielt kunne begrense private parters mulighet til å få dekket sitt tap.

²¹¹ Bori-dommen avsnitt 33.

²¹² Rundskriv H-03/01 (H-2001-3) punkt 1.8.

Drøftelsen viser at det både er argumenter som taler for og argumenter som taler mot. Det legges avgjørende vekt på hensynet til prevensjon og reparasjon, og at de nevnte koordineringsproblemer i praksis kan løses på en hensiktsmessig måte. Det konkluderes derfor med at det er rimelig grunn til å gi private adgang til å påberope seg offentligrettslige pliktbrudd som grunnlag for erstatning.

4.3 Hvilken vekt kan brudd på byggesaksreglene tillegges i aktsomhetsvurderingen?

Utgangspunktet er at brudd på lover og forskrifter ikke er ensbetydende med at man har opptrådt uaktsomt.²¹³ Det er derfor riktig når mindretallet i Bori-dommen fremhever at pliktbrudd overfor kommunen ikke *alltid* vil utgjøre ansvarsgrunnlag. Det virker imidlertid ikke som Lørenfallet argumenterer med en slik automatikk. Heller ikke førstvoterende synes å mene at ethvert pliktbrudd vil være erstatningsbetingende.

Det må derfor være riktig å anta at brudd på offentligrettslige lover og forskrifter som utgangspunkt kun vil være et av flere momenter i aktsomhetsvurderingen. Det må likevel påpekes at det på området for rene formuestap samt på profesjonsansvarets område ofte legges avgjørende vekt på at skadevolder har opptrådt i strid med lover og forskrifter. Det kan derfor ikke utelukkes at det i en alminnelig aktsomhetsvurdering kan legges avgjørende vekt på at skadevolder har opptrådt i strid med byggesaksreglene i pbl. 2008.

Et annet moment er at Høyesterett nå i større grad synes å hente inspirasjon fra EU-domstolens argumentasjonsmåte i erstatningsrettslige spørsmål. Det er likevel vanskelig å se for seg at Høyesterett vil argumentere på samme måte som i *Draehmlaehl* og *Banks*. Dette fordi culpaelementet i erstatningsrettslige spørsmål nok har en for sterk forankring i norsk rett til at domstoler skulle ville operere med en form for "statutory negligence".

²¹³ Rt. 2008 s. 184, Rt. 2001 s. 1702, Rt. 2003 s. 696.

5 Rekkevidden av Rt. 2015 s. 276

Bori-dommen er avsagt under skarp dissens, og dette svekker naturligvis den rettskildemessige vekten av dommen. I den grad dommen er relevant for lignende saker i fremtiden, er det særlig tre forhold som er avgjørende for vurderingen av rekkevidden av Bori-dommen.²¹⁴

5.1 Rollen som ansvarlig kontrollerende

Selv om Bori både hadde tatt på seg rollen som ansvarlig utførende og ansvarlig kontrollerende, så har dommen størst betydning for rollen som ansvarlig kontrollerende.²¹⁵

Dette har først og fremst sammenheng med at det var Odd Jobs Småjobber AS som reelt sett var ansvarlig utførende foretak under byggeprosjektet.²¹⁶ Førstvoterendes votum bærer også preg av å rette seg mest mot rollen som ansvarlig kontrollerende. I avsnitt 23 i dommen presiserer førstvoterende at "det simpelthen [ikke kan] være forenlig med en forsvarlig fremgangsmåte for den ansvarlig kontrollerende for utførelsen å gi klarsignal til brukstillatelse for et bygg med så store feil og mangler som tilfellet var med Haldenveien 310".²¹⁷ Også ved vurderingen av hvilke krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten, jf. skl. § 2-1, er det rollen som ansvarlig kontrollerende som er i fokus.²¹⁸

5.2 Offentligrettslige plikter

Når det gjelder selve pliktbruddene, så retter dommen seg trolig bare mot opptreden i strid med normer som ligger *utenfor* kontrakten og primært normer av *offentligrettslige karakter*. Dommen gjaldt et deliktsrettslig erstatningsansvar og vil derfor sannsynligvis ikke være relevant for et tilfelle hvor partene opptrer i strid med kontraktsrettslige forpliktelser.²¹⁹ Førstvoterende peker blant annet på at saken gjaldt "en situasjon hvor kravet etter § 2-1 *ikke* bygger på at den ansvarlige har handlet i strid med sine kontraktsforpliktelser".²²⁰

²¹⁴ Simonsen (2015)

²¹⁵ Den 27. mars 2015 ble det avsagt dom i Borgarting lagmannsretten, se LB-2014-33500. Dommen anvendte samme ansvarsgrunnlag som i Bori-dommen men konkluderte med at dette ansvaret også gjaldt i forholdet mellom tiltakshaver og et ansvarlig foretak. Foretaket som ble erstatningsansvarlig var både ansvarlig søker, ansvarlig utførende og ansvarlig kontrollerende. Anken slapp ikke inn for Høyesterett, jf. HR-2015-1808-U.

²¹⁶ Odd Jobs Småjobber AS gikk konkurs i 2009.

²¹⁷ Avsnitt 23.

²¹⁸ Avsnitt 31.

²¹⁹ I LB-2014-33790 ble det imidlertid vist til Bori-dommen og lagt til grunn at det ansvarlige foretaket hadde samme plikter overfor sin avtalepart som overfor det offentlige.

²²⁰ Avsnitt 36.

5.3 Kvalifisert brudd

Førstvoterende fremholder at spørsmålet om erstatningsansvar for Bori måtte bero på en konkret helhetsvurdering ut *fra tapssituasjonen, karakteren av pliktbruddet, hvilke interesser som beskyttes og håndhevingssynspunkter*. Både tapssituasjonen og karakteren av pliktbruddet retter seg mot selve normovertredelsen.

I Bori-dommen peker førstvoterende gjennomgående på at *tapssituasjonen* var av en slik karakter at den ville gitt grunnlag for heving. I avsnitt 34 uttales følgende: "Jeg minner om at jeg her har for øyet situasjonen der den ansvarlige uaktsomt har gått god for et bygg som har så store lovmessige mangler at de ville gitt grunnlag for heving". Måten Høyesterett formulerer seg på er vag, og det er usikkert om førstvoterende tar sikte på å begrense erstatningsadgangen til hevingstilfellene.

At det skal legges vekt på selve *pliktbluddets karakter* indikerer at det har betydning hva slags type avvik den ansvarlig kontrollerende hadde oversett ved gjennomføringen av selve kontrollen. I følge lagmannsrettens dom var pliktbruddet "klart uaktsomt" og kunne gå ut over boligkjøpernes helse og sikkerhet. Høyesterett sluttet seg eksplisitt til lagmannsrettens aktsomhetsvurdering til tross for at spørsmålet om Bori hadde opptrådt uaktsomt ikke var tema for Høyesterett.²²¹ Selv om uttalelsen er et obiter dictum gir den likevel en viss veiledning for hvilken aktsomhet som kreves.

Det er imidlertid ikke helt tydelig hva lagmannsretten mener med at Boris opptreden var *klart uaktsom*. Verken i strafferetten eller erstatningsretten opererer man med en slik skyldform. Selve formuleringen synes å ha en parallell til *grov uaktsomhet*, men skl. § 2-1 krever ikke at det foreligger grov uaktsomhet for å bli erstatningsansvarlig. I den grad disse forholdene er med på å begrense erstatningsansvarets utstrekning, er det altså tale om en domstolskapt innskrenkning i erstatningsadgangen.

Det kan spørres om Høyesterett med dette har oppstilt et vilkår om *kvalifisert overtredelse* for erstatning på grunnlag av offentligrettslige pliktbrudd. En lignende tilnærming ser man også i Nucleus-dommen hvor Høyesterett oppstilte et krav om *vesentlig feil* for å bli erstatningsansvarlig. Dette vesentlighetskravet er senere lagt til grunn i Rt. 2007 s. 983, Rt. 2008 s. 982 og Rt. 2008 s. 1705. Selv om Bori-dommen på den ene siden og Nucleus-dommen på den andre siden gjelder ulike regelverk, er det i begge tilfellene regelverk av offentligrettslig karakter.

²²¹ Avsnitt 23.

Høyesteretts dom kan nok ikke tolkes dit at det oppstilles et *vilkår* for erstatningsansvar at pliktbruddet må kunne gi grunnlag for heving. Etter mitt skjønn kan det heller ikke oppstilles et *vilkår* om at pliktbruddet må være "klart uaktsomt". Den stadige henvisningen til at man i Bori-dommen stod overfor et hevingstilfelle indikerer imidlertid at dette forholdet hadde betydning for resultatet i dommen. Helt bagatellmessige overtredelser vil trolig ikke kunne medføre erstatningsansvar.²²²

Samlet sett så er det likevel nærliggende å anta at det nå gjelder et vilkår om *kvalifisert overtredelse* for å kunne bli erstatningsansvarlig overfor tredjemann for offentligrettslige pliktbrudd. Hvordan dette nærmere skal vurderes gir ikke Høyesterett noen konkret anvisning på, men en viss veiledning kan hentes fra retningslinjene som er oppstilt gjennom Nucleus-dommen.

Kvalifisert overtredelse er et vilkår for erstatningsansvar for staten ved brudd på EU-retten.²²³ Bori-dommen illustrerer derfor at domstolene på erstatningsrettens område i større og større utstrekning lar seg inspirere av EU-domstolens tilnærming til erstatningsrettslige spørsmål.

²²² Dette er også lagt til grunn i LE-2014-189654

²²³ Sak C-392/93 *British Telecom* s. I-1631, forente saker C-46/94 og C-48/93 *Brasserie* s. I-1029, Sak C-319/96, *Brinkmann* s. 5255, Forente saker nr. C-6/90 og C-9/90, *Francovich* s. I-5357.

Litteraturliste

LOVER OG FORSKRIFTER

- 1957 Lov av 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet (frilftsloven).
- 1969 Lov av 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven).
- 1981 Lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).
- 1985 Lov av 14. juni 1985 nr. 77 Plan og bygningslov (plan- og bygningsloven).
- 1991 Lov av 30. august 1991 nr. 71 om statsforetak (statsforetaksloven).
- 1998 Lov av 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova).
- 2008 Lov av 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av viltlevande marine ressursar (havressurslova).
- 2008 Lov av 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).
- 2009 Lov av 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).
- 2010 Forskrift av 26. mars 2010 nr. 488 om byggesak (byggesaksforskriften).
- 2014 Lov av 20. juni 2014 nr. 43 om helseregistre og behandling av helseopplysninger (helseregisterloven).

FORARBEIDER

- Ot. prp. nr. 24 (1960-1961) Om lov om rettshøve mellom grannar.
- Ot.prp. nr. 48 (1965-1966) Om lov om skadeserstatning i visse forhold.
- Ot.prp.nr. 57 (1985-1986) Om lov om endringer i plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77.
- Ot.prp. nr. 97 (1991-1992) Om lov om offentlige anskaffelser mm.
- Ot.prp. nr. 39 (1993-1994) Om lov om endringer i Plan- og bygningsloven.
- Ot.prp. nr. 71 (1997-1998) Om lov om offentlige anskaffelser.
- Ot.prp. nr. 32 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen).

Ot.prp. nr. 45 (2007-2008)	Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (byggesaksdelen).
NOU 2003:24	Mer effektiv bygningslovgivning. Grunnprinsipper og veivalg. Utbygningsavtaler. Bygningslovutvalgets første delutredning.
NOU 2005:12	Mer effektiv bygningslovgivning II Bygningslovutvalgets andre delutredning med lovforslag.
NUT 1957:3 Rådsegn 2	Om eighedsretten i grannehøve.
Innstilling II, 1964	Om lov om det offentlige og andre arbeidsgivers erstatningsansvar.

RUNDSKRIV

Rundskriv H-03/01 (H-2001-3) fra Kommunal- og regionaldepartementet

Rundskriv H-1/10 (H-2010-1) fra Kommunal- og regionaldepartementet

NORSK RETTSPRAKSIS

Høyesterettspraksis

Rt. 1931 s. 146

Rt. 1955 s. 872

Rt. 1981 s. 462

Rt. 1989 s.1318

Rt. 1990 s. 1235

Rt. 1991 s. 954

Rt. 1992 s. 453

Rt. 1995 s. 1350

Rt. 1996 s. 407

Rt. 1997 s. 1010

Rt. 1999 s. 408

Rt. 2000 s. 1756

Rt. 2000 s. 679

Rt. 2001 s. 1062

Rt. 2001 s. 1702

Rt. 2002 s. 286

Rt. 2002 s. 654

Rt. 2003 s. 1630

Rt. 2003 s. 400

Rt. 2003 s. 696

Rt. 2004 s. 1816

Rt. 2005 s. 870

Rt. 2005 s. 65

Rt. 2005 s. 1050

Rt. 2005 s. 1638

Rt. 2006 s. 690

Rt. 2006 s. 1012

Rt. 2007 s. 1144

Rt. 2007 s. 425

Rt. 2007 s. 983

Rt. 2008 s. 982

Rt. 2008 s. 184

Rt. 2008 s. 1705

Rt. 2008 s. 1078

Rt. 2009 s. 1237

Rt. 2009 s. 1319

Rt. 2009 s. 1356

Rt. 2010 s. 24

Rt. 2010 s. 291

Rt. 2011 s. 991

Rt. 2012 s. 146

Rt. 2012 s. 335

HR-2014-1814-U

Rt. 2014 s. 422

HR-2015-1808-U

Rt. 2015 s. 193

Rt. 2015 s. 257

Rt. 2015 s. 276

Rt. 2015 s. 556

Rt. 2015 s. 475

Underrettspraksis

LB-2010-26310

TNERO-2011-193959

LE-2013-146339

LE-2014-189654

LB-2014-33790

LB-2014-33500

RETTSPRAKSIS FRA EU-DOMSTOLEN

Comet

Sak C-45/76 Comet BV mot Produktschap voor
Siergewassen

Saml. 1976 s. 2043

<i>Rewe</i>	Sak C-33/76 Rewe-Zentralfinanz eG og Rewe-Zentral AG mot Landwirtschaftskammer für das Saarland	Saml. 1976 s. 1989
<i>Simmenthal</i>	Sak C-106/77 Det italienske finansministerium mot Simmenthal	Saml. 1978 s. 629
<i>San Giorgio</i>	Sak C-199/82 Amministrazione delle Finanze dello Stato mot SpA San Giorgio	Saml. 1983 s. 3595
<i>Von Colson</i>	Sak C-14/83 Sabine von Colson og Elisabeth Kamann mot Land Nordrhein-Westfalen	Saml. 1984 s. 1891
<i>Factortame</i>	Sak C-213/89 The Queen mot Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd m.fl.	Saml. 1990 I-2433
<i>Francovich</i>	Forente saker C-6/90 og C-9/90, Andrea Francovich m.fl. mot Italia	Saml. 1991 s. I-5357.
<i>Banks</i>	Sak C-128/92 Banks : H. J. Banks & Co. Ltd mot British Coal Corporation	Saml. 1994 s. I-1209
<i>Brasserie</i>	Forente saker C-46/94 og C-48/93, Brasserie du pêcheur mot Tyskland og The Queen mot Secretary of Stete for Transport ex parte Facortame Ltd. m.fl.	Saml. 1996 s. I-1029
<i>British Telecom</i>	Sak C-392/93 The Queen mot H.M TReasury, ex parte: British Telecommunications plc.	Saml. 1996 s. I-1631
<i>Draehmpaehl</i>	Sak C-180/95 Nils Draehmpaehl mot Urania Immobilienservice OHG	Saml. 1997 s. I-2195
<i>Brinkmann</i>	Sak C-319/96, Brinkmann Tabakfabriken GmbH mot Skatteministeriet	Saml. 1998-I s. 5255
<i>Courage</i>	Sak C-453/99 Courage Ltd mot Bernard Crehan	Saml. 2001 s. I-6297
<i>Muñoz</i>	Sak C-253/00 Antonio Muñoz mot Cia SA and Superior Fruticola SA mot Frumar Ltd and Redbridge Produce Marketing Ltd.	Saml. 2002 s. I-7289

JURIDISK LITTERATUR

Aasland, Gunnar, "Søksmålsbetingelsene i tvistemålslovens § 53 og § 54", *Jussens Venner*, 1967 s. 175-237

Backer, Inge Lorange, *Rettslig interesse: For søksmål, skjønn og klage*, 1984

Boe, Erik Magnus, *Innføring i Juss: Juridisk tenkning og rettskildelære*, 3. utgave, 2010

Bratholm, Anders, og Jo Hov, *Sivil rettergang*, 1981

Brækhus, Sjur og Axel Hærem, *Norsk tingsrett*, 1964

Castberg, Frede, *Innledning til forvaltningsretten*, 3. utgave ved R.N. Torgersen og Knut Tvedt, 1955

Frøseth, Anne Marie, *Skadelidtes egeneksponering for risiko i erstatningsretten*, 2008

Færstad, Jan-Ove, *Erstatningsansvar for villedende informasjon*, 2014

Hagstrøm, Viggo, *Culpanorm og skrevne adferdsnormer: Lover, forskrifter og interne instruksers betydning for culpavurderingen*, Stensilserie: Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo nr. 61, 1979

Hagstrøm, Viggo, *Culpanormen*, 4. utgave, 1983

Hagstrøm, Viggo, *Offentligrettslig erstatningsansvar: studier i spesiell og alminnelig erstatningsrett*, 1987

Hagstrøm, Viggo og Are Stenvik, *Erstatningsrett*, 2015

Hjelmeng, Erling, *Privat håndhevelse av EØS-avtalens konkurranseregler*, 2002

Hjelmeng, Erling, *Revisors erstatningsansvar: En analyse av ansvarsnormen*, 2007a

Hjelmeng, Erling, "Interessevern og rene formuesskader - i lys av Rt-2007-425", *Tidsskrift for erstatningsrett*, 2007b s. 169-180

Hjelmeng, Erling, "Normkonkurranse i erstatningsretten?", *Velferd og rettferd: Festskrift til Asbjørn Kjønstad*, 2013 s. 287-300

Kjønstad, Asbjørn, "En modell for culpavurderingen", *Tidsskrift for erstatningsrett*, 2005, s. 87-120

Lødrup, Peter, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave, 2009

Pedersen, Odd Jarl, Per Sandvik, Helge Skaaraas, Stein Ness og Audvar Os, *Plan- og bygningsrett: Del 2 Byggesaksbehandling, håndhevelse og sanksjoner*, 2. utgave, 2011

Sandvik, Tore, *Bygningslov og privatrett*, Institutt for offentlig retts skriftserie, Universitetet i Bergen nr. 1, 1978

Schei, Tore, *Twistemålsloven*, 2. utgave, bind I, 1998

Simonsen, Lasse, *Prekontraktuel ansvar*, 1997

Stang, Emil, *Norsk bygningsrett*, 1943

Thorson, Bjarte, *Erstatningsrettslig vern for rene formuestap*, 2010

Tvedt, Morten Walløe, *Lærebok i forvaltningsrett*, 2012

NETTSIDE

Simonsen, Lasse, *Rt-2015-276 Bori BBL: Privat håndhevelse av offentligrettslige normer*, 2015, hentet fra: <http://www.entrepriseforeningen.no/dokumentfil318?pid=Native-ContentFile-File&attach=1>.